

Michal Rehúš, Michaela Bednárík,
Alexandra Ostertágová

Bratislava, 2024

Analýza základných škôl v meste Zvolen

Základné školy vo Zvolene z pohľadu rodičov
a administratívnych údajov

Centrum vzdelávacích analýz, Bratislava, 2024

Obsah

Obsah.....	2
Úvod	1
1 Základné školy vo Zvolene z pohľadu administratívnych údajov	2
1.1 Spôsob analýzy administratívnych údajov	2
1.2 Zloženie žiactva	3
1.2.1 Počet žiakov a žiačok v triede	3
1.2.2 Žiaci a žiačky so zdravotným znevýhodnením.....	5
1.2.3 Žiaci a žiačky s nadaním.....	7
1.2.4 Žiaci a žiačky zo sociálne znevýhodneného prostredia	8
1.2.5 Žiaci a žiačky z cudziny.....	10
1.3 Personálne zabezpečenie škôl.....	12
1.3.1 Učiteľky a učitelia	12
1.3.2 Školské špeciálne pedagogičky a pedagógovia.....	13
1.3.3 Školské psychologičky a psychológovia	15
1.3.4 Iní odborní zamestnanci a zamestnankyne	16
1.3.5 Pedagogické asistentky a asistenti	18
1.4 Vzdelávacie výsledky žiakov a žiačok.....	19
1.4.1 Opakovanie ročníka	19
1.4.2 Predčasné ukončenie školskej dochádzky v základnej škole.....	21
1.4.3 Odchody na viacročné stredné školy.....	21
1.4.4 Výsledky žiakov v Testovaní 5.....	23
1.4.5 Výsledky žiakov v Testovaní 9.....	23
1.5 Zhrnutie: Vzdelávacie prostredie v jednotlivých školách vo Zvolene sa výrazne líši.....	24
2 Základné školy vo Zvolene z pohľadu rodičov	29
2.1 Spôsob zberu a analýzy údajov o pohľade rodičov	29
2.1.1 Fokusové skupiny	29
2.1.2 Dotazníkové zisťovanie.....	31
2.2 Predstavy rodičov o dobrej škole	32
2.2.1 Rodičia z majority	32
2.3 Rodičia z vylúčenej rómskej komunity	37
2.3.1 Spravodlivý prístup k rómskym deťom.....	37
2.3.2 Podpora rómskych detí v učení sa.....	38
2.3.3 Podporný personál	39
2.3.4 Prístupnosť školy	39

2.4	Hodnotenie ponuky základných škôl vo Zvolene z pohľadu rodičov.....	41
2.4.1	Rodičia z majority	41
2.5	Hodnotenie zmien vo fungovaní základných škôl vo Zvolene z pohľadu rodičov	45
2.5.1	Rodičia z majority	45
2.5.2	Rodičia z vylúčenej rómskej komunity	46
2.6	Segregácia rómskych detí vo vzdelávaní	48
2.6.1	Rodičia z vylúčenej rómskej komunity	48
3	Zhrnutie výsledkov a záver	51
3.1	Zhrnutie výsledkov analýzy administratívnych údajov	51
3.2	Zhrnutie výsledkov analýzy fokusových skupín a dotazníka	52
3.2.1	Názory rodičov na charakteristiky vzdelávacieho procesu.....	53
3.2.2	Komunikácia školy s rodičmi.....	53
3.2.3	Názory na prebiehajúce zmeny	54
3.3	Diskusia a odporúčania.....	55
	Literatúra	56

Úvod

V meste Zvolen v súčasnosti prebiehajú viaceré zmeny, ktoré sa týkajú fungovania základných škôl.

Prvou významnou zmenou je zmena školských obvodov. Od 14. apríla 2022 platí všeobecne záväzné nariadenie, ktoré upravilo školské obvody tak, aby žiaci a žiačky z vylúčených rómskych komunít navštevovali viaceré základné školy vo Zvolene (Mesto Zvolen, 2022). S prerozdelením týchto detí do viacerých škôl počíta aj nové nariadenie od 1. júla 2024 (Mesto Zvolen, 2024).

Druhou dôležitou zmenou je zmena zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického 1. Od 1. júla 2024 školu nezriaďuje Mesto Zvolen, ale občianske združenie Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica (Mestské zastupiteľstvo vo Zvolene, 2023).

Tieto zmeny vstupujú do vzdelávacieho prostredia mesta Zvolen, ktoré je špecifické. V súčasnosti však nie je k dispozícii žiadna analýza, ktorá by mapovala špecifiká vzdelávacieho prostredia vo Zvolene. Rovnako chýbajú informácie o tom, ako vníma prebiehajúce zmeny širšia verejnosť.

Predkladaná správa prináša takúto detailnejšiu analýzu vybraných charakteristík vzdelávacieho prostredia vo Zvolene. Správa má pritom dve časti.

Prvá časť sa zameriava na analýzu administratívnych údajov o základných školách vo Zvolene. Jej cieľom je zmapovať stav základných škôl v meste Zvolen z hľadiska dôležitých ukazovateľov, ktoré sa týkajú zloženia žiactva, personálneho zabezpečenia škôl a vzdelávacích výsledkov žiakov a žiačok

1

Druhá časť sa zameriava na analýzu skúseností a pohľadu rodičov. Cieľom je zmapovať, ako si rodičia detí predstavujú dobrú školu a ako rodičia hodnotia vzdelávaciu ponuku škôl vo Zvolene. Súčasne sme zisťovali, ako rodičia vnímajú prebiehajúce zmeny vo fungovaní základných škôl vo Zvolene.

Pohľady rodičov sme zisťovali dvoma spôsobmi. S rodičmi sme najskôr realizovali fokusové skupiny. Aj na základe výsledkov fokusových skupín sme následne rodičom rozposlali elektronický dotazník.

Zamerali sme sa tak na rodičov z majority, ako aj na rodičov detí z vylúčenej rómskej komunity. Druhú skupinu sa nám však, podľa očakávaní, nepodarilo dostatočne zachytiť prostredníctvom elektronického dotazníka. Vzhľadom na obmedzené kapacity sa nám nepodarilo dozbieť údaje formou, ktorá by bola pre týchto rodičov prístupná (napríklad s pomocou terénnych pracovníčok a pracovníkov)¹. Chýbajúce kvantitatívne údaje sa však v správe usilujeme vyvážiť detailnejšou analýzou fokusovej skupiny, ktorej sa zúčastnili rómski rodičia.

¹ Výskumné nástroje boli konštruované s ohľadom na cieľovú skupinu. Zatiaľ čo vo fokusových skupinách a následne aj v elektronickom dotazníku sme sa zameriavali na všeobecnejšie témy týkajúce sa napríklad aj výberu školy, v prípade rómskych rodičov sme okrem ich názorov na vzdelávanie vo všeobecnosti zisťovali aj to, akým konkrétnym prekážkam čelia v prístupe vo vzdelávaní (pozri Hellebrandt et al., 2020). V prípade kvantitatívneho zisťovania v tejto cieľovej skupine by špecifickú situáciu Rómov a Rómok vo vzdelávaní zohľadňoval aj dotazníkový nástroj.

1 Základné školy vo Zvolene z pohľadu administratívnych údajov

1.1 Spôsob analýzy administratívnych údajov

V čase výskumu v meste Zvolen pôsobilo šesť základných škôl, ktoré zriaďovalo Mesto Zvolen, jedna cirkevná základná škola, dve špeciálne základné školy a jedna základná škola pri zdravotníckom zariadení. V analýze sa venujeme len siedmim bežným základným školám. Od 1. júla 2024 prešla jedna zo základných škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta pod súkromného zriaďovateľa, ktorým je občianske združenie Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica.

Zmeny, ktoré aktuálne vo Zvolene prebiehajú (zmena zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického 1 a zmena školských obvodov s cieľom rozdeliť deti z vylúčených rómskych komunít do viacerých škôl), môžu mať na školy, aj celkové vzdelávacie prostredie vo Zvolene významný dopad. V súčasnosti však neexistuje žiadna analýza, ktorá by aspoň v základných rámcoch opisovala charakter vzdelávacieho prostredia vo Zvolene či situáciu jednotlivých škôl. Preto nie je možné odhadnúť dopady zmien a ani vo všeobecnosti posúdiť vzdelávacie prostredie vo Zvolene.

Cieľom tejto časti analýzy je preto urobiť prvý krok k sledovaniu a vyhodnocovaniu zmien a zmapovať stav základných škôl v meste Zvolen. Analýza pritom vychádza výlučne z administratívnych údajov. Neumožňuje teda zmapovať všetky faktory, ktoré môžu ovplyvňovať situáciu základných škôl vo Zvolene (napríklad klímu v jednotlivých školách, segregáciu rómskych žiakov a podobne). Ponúka však prehľad relevantných dostupných údajov a na základe analýzy týchto údajov sumarizuje základné ukazovatele o stave základných škôl vo Zvolene.

Zameriavame sa na zhodnotenie a porovnanie situácie základných škôl s priemerom Slovenska. Do priemeru Slovenska sú zarátané všetky základné školy na Slovensku bez ohľadu na zriaďovateľa. Nezarátavame nižšie ročníky osemročných gymnázií.

Zároveň sme analyzovali údaje aj na úrovni jednotlivých škôl, výsledky analýzy však uvádzame bez identifikácie jednotlivých základných škôl. Chceme sa tým vyhnúť hodnoteniu škôl, ktoré by bez ďalších údajov a informácií mohlo byť nekomplexné a neobjektívne.

Analýza údajov má prispieť k lepšiemu zhodnoteniu situácie základných škôl vo Zvolene v troch kľúčových oblastiach:

1. **Zloženie žiactva.** Celkový počet žiakov a žiačok v triede, ako aj počet detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími či inými vzdelávacími potrebami, zvyšuje náročnosť vzdelávacieho prostredia v škole (Johnson, Kraft, Papay. 2012). S cieľom opísať situáciu vo zvolenských základných školách sme sa podrobne pozreli na päť indikátorov: (1) priemerný počet žiakov v triede, (2) podiel žiakov so zdravotným znevýhodnením, (3) podiel žiakov s nadaním, (4) podiel žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia a (5) podiel žiakov z cudziny. V prípade rozmiestnenia žiakov a žiačok zo sociálne znevýhodneného prostredia sme vypočítali aj tzv. index odlišnosti, ktorý indikuje mieru segregácie vzdelávacieho prostredia. Pri analýze týchto indikátorov vychádzame z údajov Centra vedecko-technických informácií SR.
2. **Personálne zabezpečenie.** Pre fungovanie škôl je dôležité mať dostatok učiteliek a učiteľov, ako aj podporu zo strany ďalších profesií, napríklad školských špeciálnych pedagógov, školských psychologičiek, či pedagogických asistentov (Rose, 2020; Ostertágová, 2022). V rámci analýzy sme sa pozreli bližšie na to, aký počet žiakov a žiačok pripadá na jednotlivé pozície v základných školách

vo Zvolene, ako aj v priemere Slovenska. Pri analýze vychádzame z údajov Centra vedecko-technických informácií SR.

3. **Vzdelávacie výsledky.** O stave základných škôl vypovedajú aj vzdelávacie výsledky, ktoré žiaci a žiačky dosahujú. V tejto súvislosti sme analyzovali päť indikátorov: (1) podiel žiakov opakujúcich ročník, (2) podiel žiakov, ktorí predčasne ukončili školskú dochádzku v základnej škole, (3) podiel žiakov, ktorí odišli na viacročné stredné školy, (4) výsledky žiakov v Testovaní 5 a (5) výsledky žiakov v Testovaní 9. Pri analýze vychádzame z údajov Centra vedecko-technických informácií SR a Národného inštitútu vzdelávania a mládeže.

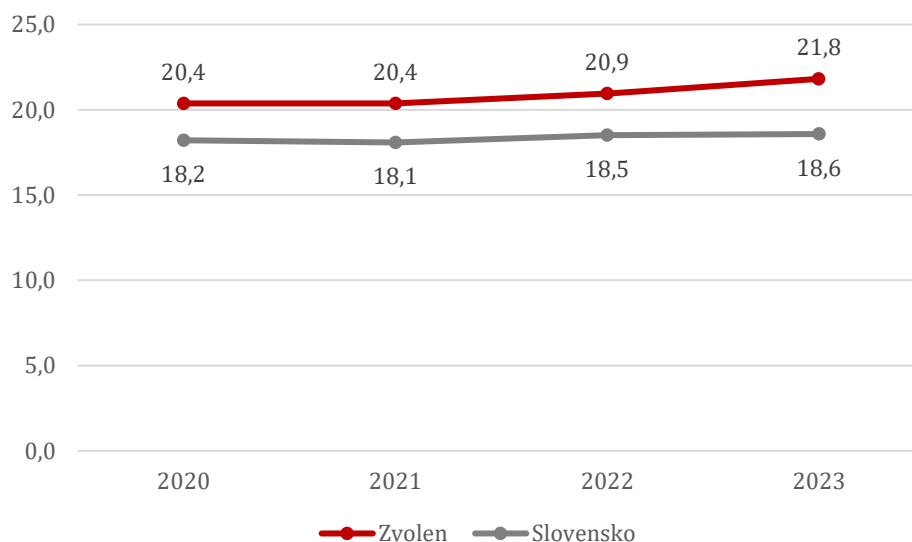
1.2 Zloženie žiactva

1.2.1 Počet žiakov a žiačok v triede

Základné školy vo Zvolene majú na 1. aj na 2. stupni v jednej triede priemerne viac žiakov a žiačok ako v priemere Slovenska. Vyšší počet žiakov v triede sa v školách vo Zvolene vzdelával aj v predchádzajúcich rokoch.

V aktuálnom školskom roku 2023/2024 je vo Zvolene v jednej triede na 1. stupni základnej školy priemerne 21,8 žiaka. V rámci celého Slovenska to je priemerne 18,6 žiaka. Podľa školského zákona môže byť na 1. stupni základnej školy v jednej triede najviac 25 žiakov.

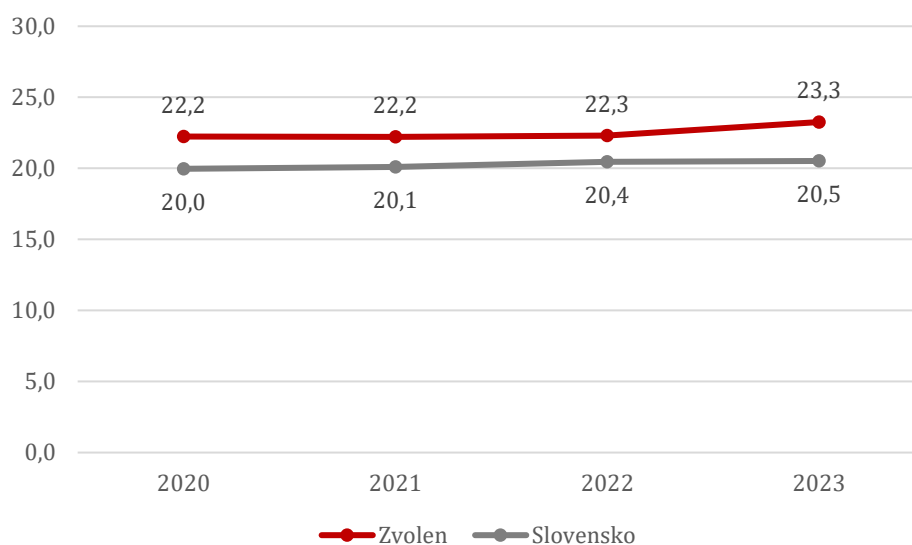
Graf 1: Priemerný počet žiakov a žiačok v triede na 1. stupni základných škôl vo Zvolene a na Slovensku

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

Na 2. stupni je v základných školách vo Zvolene v jednej triede priemerne 23,3 žiaka. V rámci celého Slovenska to je priemerne 20,5 žiaka. Podľa školského zákona môže byť na 2. stupni základnej školy v jednej triede najviac 29 žiakov.

Graf 2: Priemerný počet žiakov a žiačok v triede na 2. stupni základných škôl vo Zvolene a na Slovensku

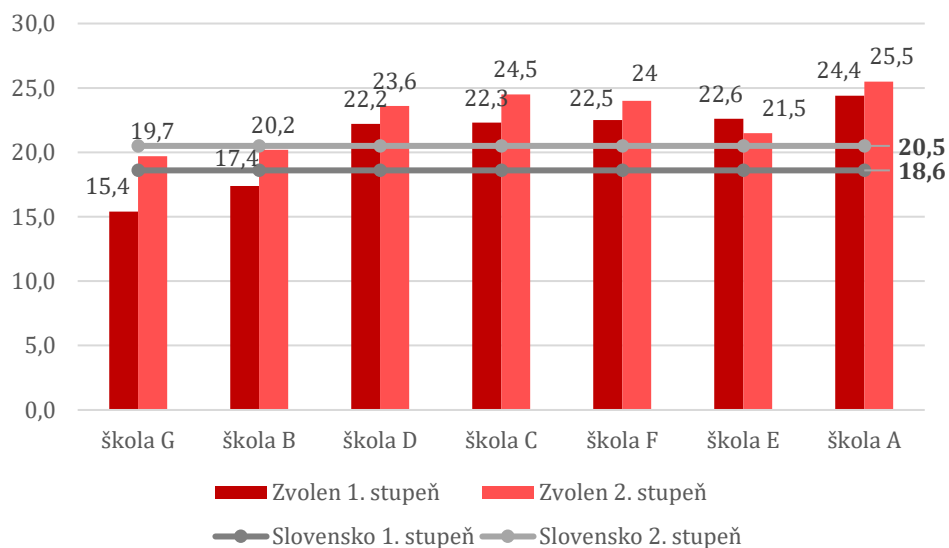

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

Jednotlivé základné školy vo Zvolene sa v tomto ukazovateli líšia. Vyšší priemerný počet žiakov a žiačok v triede sa netýka dvoch škôl. V týchto dvoch školách je veľkosť tried na 1. stupni pod priemerom za celé Slovensko, zatiaľ čo na 2. stupni je približne na úrovni slovenského priemeru. Vo zvyšných školách je na oboch stupňoch veľkosť tried nad priemerom Slovenska.

4

Graf 3: Priemerný počet žiakov a žiačok v triedach na 1. a 2. stupni v jednotlivých školách vo Zvolene (školský rok 2023/2024)

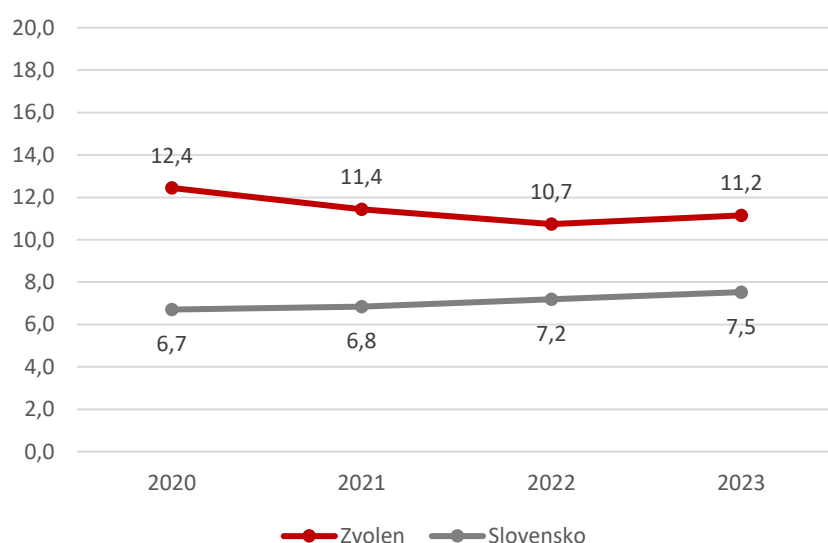

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

1.2.2 Žiaci a žiačky so zdravotným znevýhodnením

Vo Zvolene sa v základných školách vzdeláva vyšší podiel žiakov a žiačok so zdravotným znevýhodnením než v priemere Slovenska. V aktuálnom školskom roku 2023/2024 sa vo zvolenských základných školách vzdeláva 11,2 % žiakov a žiačok so zdravotným znevýhodnením z celkového počtu žiakov. V priemere Slovenska to je 7,5 %. Vyšší podiel žiakov so zdravotným znevýhodnením sa vo zvolenských základných školách vzdelával aj v predchádzajúcich rokoch.

Graf 4: Podiel žiakov a žiačok so zdravotným znevýhodnením v základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %)

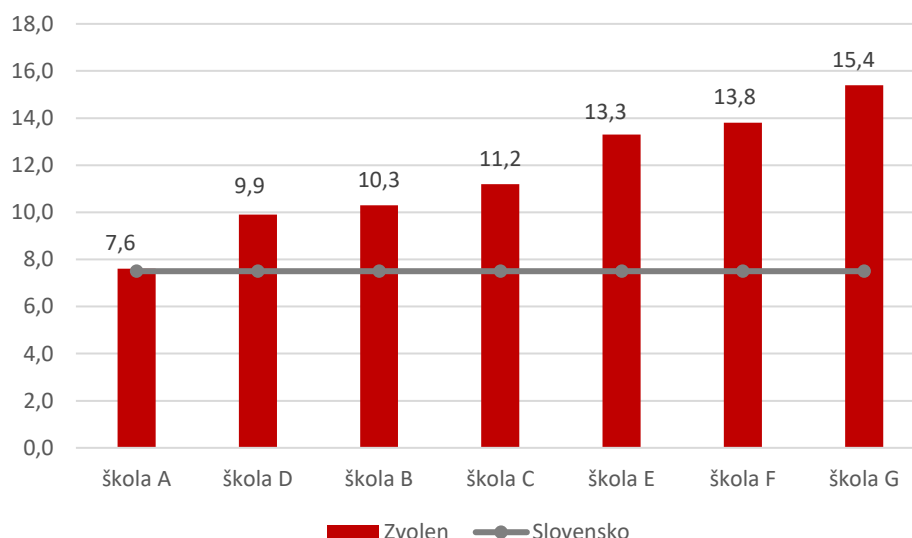

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

Značná časť žiakov a žiačok so zdravotným znevýhodnením sa koncentruje v dvoch základných školách. V každej z týchto škôl sa vzdeláva približne pätina (21,6 %) zo všetkých žiakov so zdravotným znevýhodnením v základných školách vo Zvolene.

Nadpriemerné zastúpenie detí so zdravotným znevýhodnením sa však týka aj takmer všetkých ostatných škôl. Výnimkou je len jedna základná škola, kde sa podiel žiakov a žiačok so zdravotným znevýhodnením pohybuje na úrovni slovenského priemeru.

Graf 5: Podiel žiakov a žiačok so zdravotným znevýhodnením v jednotlivých základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %; školský rok 2023/2024)

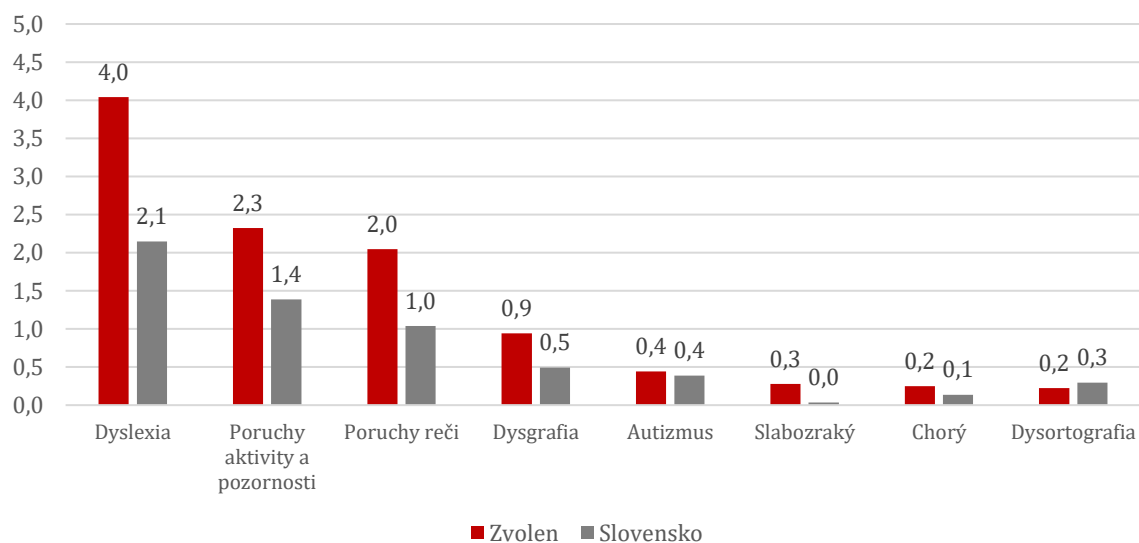
Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

Najčastejším zdravotným znevýhodnením žiakov a žiačok vo zvolenských základných školách je dyslexia, ktorú majú 4 % zo všetkých žiakov. Je to dvojnásobok oproti priemeru Slovenska (2,1 %). V porovnaní s priemerom Slovenska je v základných školách aj vyšší podiel žiakov a žiačok s poruchami aktivity a pozornosti (2,3 % oproti 1,4 %), poruchami reči (2 % oproti 1 %) a dysgrafiou (0,9 % oproti 0,5 %).

Na rozdiel od priemeru Slovenska sa v základných školách vo Zvolene vzdeláva len minimum žiakov a žiačok s ľahkým mentálnym postihnutím. Zatiaľ čo v priemere Slovenska tvoria žiaci s ľahkým mentálnym postihnutím 0,7 % zo všetkých žiakov, vo zvolenských základných školách to je zanedbateľných 0,03 %.

Môže to súvisieť s tým, že vo Zvolene pôsobí špeciálna základná škola, v ktorej sa vzdelávajú aj žiaci s mentálnym postihnutím, keďže bežné základné školy v meste nemusia byť pre týchto žiakov a žiačky dostatočne inkluzívne. Na potvrdenie tejto interpretácie by však bola potrebná ďalšia analýza, ktorá by zmapovala, aký celkový podiel tvoria žiaci a žiačky s ľahkým mentálnym postihnutím vo Zvolene, a teda či nie je podiel týchto detí vo všetkých zvolenských školách nižší oproti slovenskému priemeru.

Graf 6: Podiel žiakov so zdravotným znevýhodnením v základných školách vo Zvolene a na Slovensku podľa zdravotného znevýhodnenia (v %; školský rok 2023/2024)

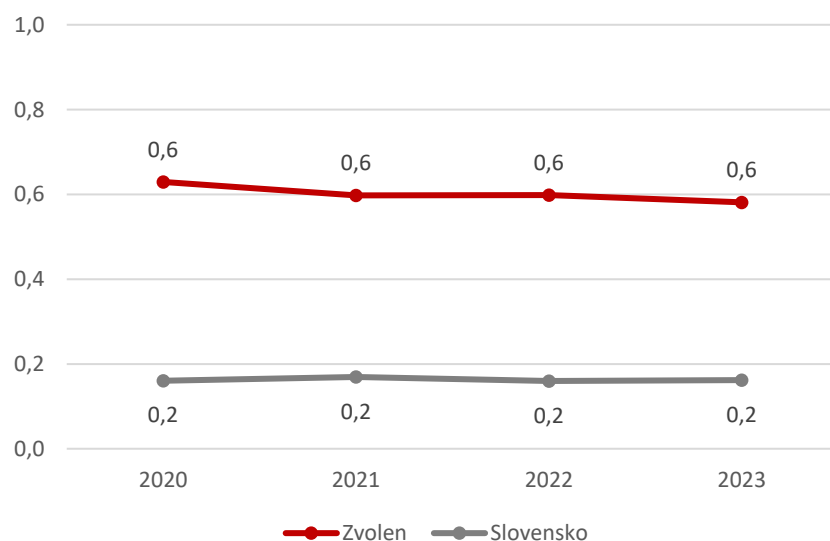
Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

1.2.3 Žiaci a žiačky s nadaním

Zvolenské základné školy navštevuje vyšší podiel žiakov s nadaním než v priemere Slovenska. V aktuálnom školskom roku 2023/2024 tvoria žiaci a žiačky s nadaním 0,6 % zo všetkých žiakov v základných školách vo Zvolene, v priemere Slovenska to je len 0,2 %. Vyšší podiel nadaných žiakov a žiačok sa vo zvolenských základných školách vzdelával aj v predchádzajúcich rokoch.

7

Graf 7: Podiel žiakov a žiačok s nadaním v základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %)

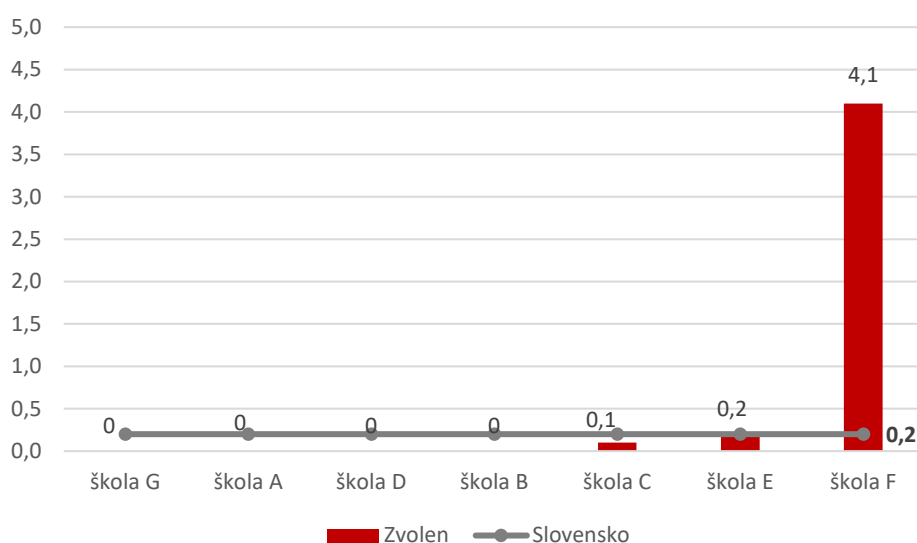

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

Nadaní žiaci a žiačky sa vo Zvolene takmer výlučne koncentrujú v jednej základnej škole. Túto školu navštevuje výrazná väčšina (90,5 %) všetkých nadaných žiakov a žiačok vo zvolenských základných školách. Súvisí to s tým, že v škole sa realizuje program, ktorý je určený pre mimoriadne rozumovo nadané deti.

V tejto škole tvoria žiaci a žiačky s nadaním až 4,1 % zo všetkých žiakov. V ostatných zvolenských základných školách tvoria deti s nadaním len zanedbateľnú časť žiactva. Vyčleňovanie nadaných žiakov do jednej školy môže negatívne vplývať na výsledky žiakov v ostatných školách a znižuje inkluzívnosť vzdelávacieho prostredia vo Zvolene.

Graf 8: Podiel žiakov a žiačok s nadaním v jednotlivých základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %; školský rok 2023/2024)

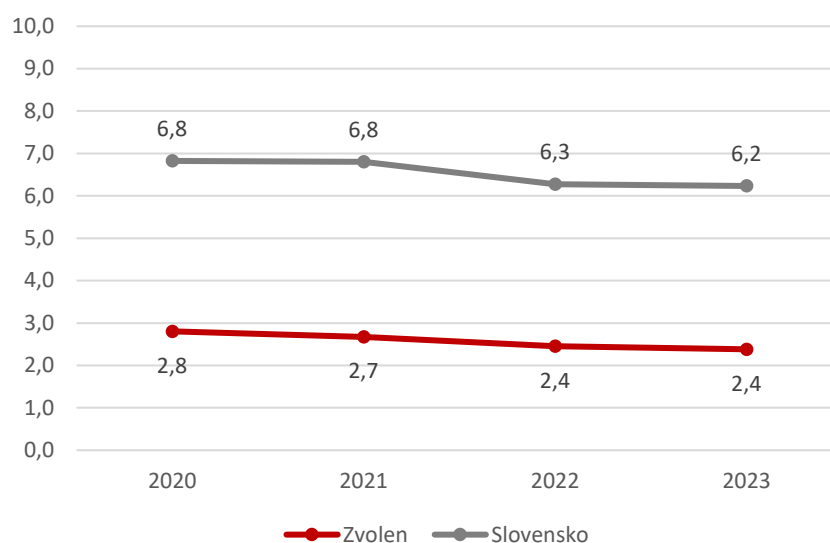

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

1.2.4 Žiaci a žiačky zo sociálne znevýhodneného prostredia

V základných školách vo Zvolene sa vzdeláva nižší podiel žiakov a žiačok zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP) než v priemere Slovenska. V aktuálnom školskom roku 2023/2024 tvoria žiaci a žiačky zo SZP 2,4 % zo všetkých žiakov vo zvolenských základných školách, v priemere Slovenska to je 6,2 %. Nižší podiel žiakov zo SZP sa vo zvolenských základných školách vzdelával aj v predchádzajúcich rokoch.

Graf 9: Podiel žiakov a žiačok zo sociálne znevýhodneného prostredia v základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %)

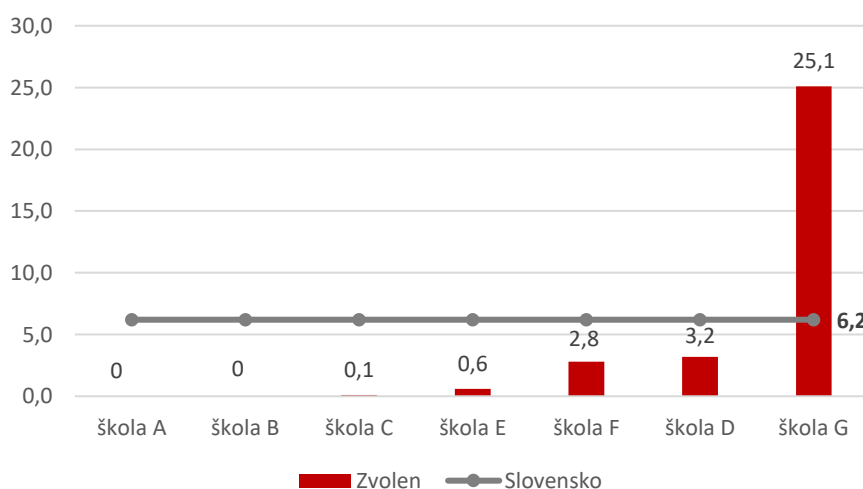
Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

Žiaci a žiačky zo sociálne znevýhodneného prostredia pritom navštevujú len niektoré základné školy vo Zvolene. Viac ako polovica (57 %) zo všetkých žiakov a žiačok zo SZP sa vzdeláva v jednej základnej škole. Zvyšní žiaci a žiačky zo SZP navštevujú dve ďalšie základné školy. Ostatné tri základné školy takýchto žiakov nevzdelávajú vôbec, alebo len v minimálnej miere. Približne takéto rozmiestnenie žiakov zo SZP bolo aj v predchádzajúcich rokoch.

Podiel žiakov a žiačok zo sociálne znevýhodneného prostredia sa tak medzi základnými školami vo Zvolene výrazne líši. Pohybuje sa od 0 % až po 25,1 %. Výrazne vyšší podiel žiakov a žiačok zo SZP než v priemere Slovenska má jedna základná škola vo Zvolene. Zvyšných šesť škôl má nižší podiel žiakov a žiačok zo SZP než priemer Slovenska.

9

Graf 10: Podiel žiakov a žiačok zo sociálne znevýhodneného prostredia v jednotlivých základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %; školský rok 2023/2024)

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

1.2.4.1 Index odlišnosti

Pre vzdelávacie prostredie vo Zvolene sme v súvislosti so žiakmi a žiačkami zo SZP vypočítali aj takzvaný index odlišnosti. Index vyjadruje, do akej miery sú dve rozličné skupiny rovnomerne rozmiestnené do určitých jednotiek, napríklad škôl.

V tomto prípade je skupina žiakov a žiačok zo SZP rovnomerne rozmiestnená, ak má každá základná škola vo Zvolene rovnaký podiel týchto detí, ako je celková populácia žiakov vo zvolenských základných školách.² To znamená, že ak žiaci a žiačky zo SZP tvoria celkovo 2,4 % všetkých žiakov základných škôl vo Zvolene, tak každá základná škola by mala vzdelávať práve 2,4 % detí zo SZP.

Aby sa dosiahlo takéto rovnomerné rozloženie, v školskom roku 2023/2024 by bolo nutné premiestniť 61 % žiakov a žiačok zo SZP. V aktuálnom školskom roku má totiž index odlišnosti hodnotu 0,61. Ide o relatívne vysokú hodnotu.

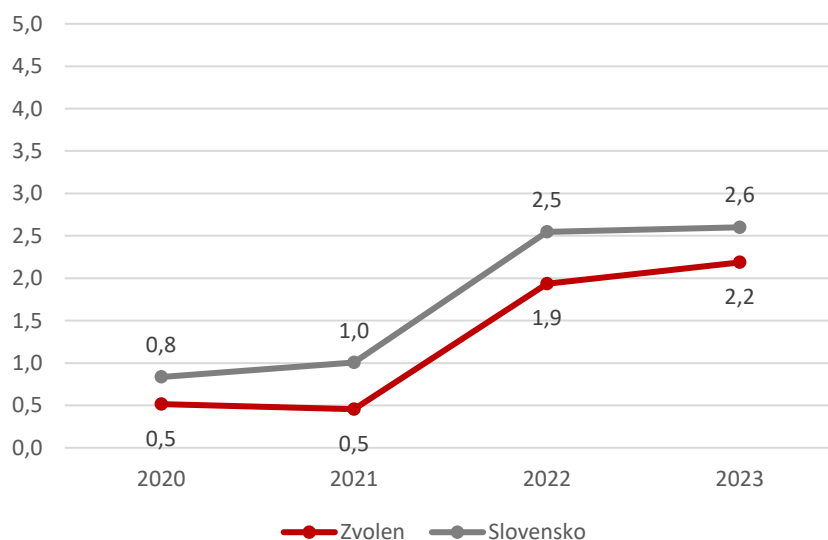
1.2.5 Žiaci a žiačky z cudziny

V základných školách vo Zvolene sa vzdeláva o čosi nižší podiel detí z cudziny než v priemere Slovenska. V aktuálnom školskom roku 2023/2024 tvoria títo žiaci a žiačky 2,2 % zo všetkých žiakov vo zvolenských základných školách, v priemere Slovenska to je 2,6 %.

V ostatných dvoch rokoch podiel žiakov a žiačok z cudziny v základných školách vo Zvolene výrazne narástol, čo je v súlade s celoslovenským trendom. Je to spôsobené vojnou Ruska proti Ukrajine a následným odchodom obyvateľov Ukrajiny do iných krajín.

10

Graf 11: Podiel žiakov a žiačok z cudziny v základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %; školský rok 2023/2024)

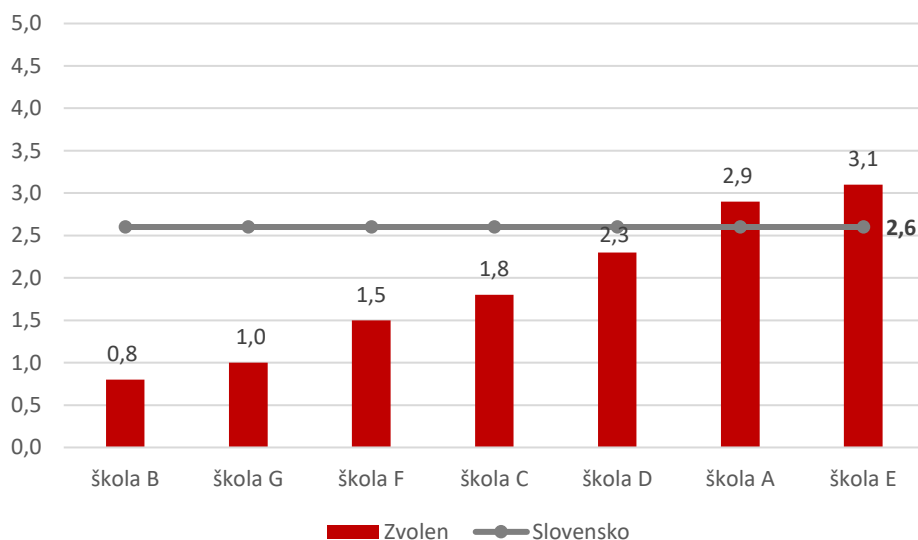
Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

² Index odlišnosti má rozsah od 0 (podiel skupín sú rovnaké) po 1 (skupiny sú úplne oddelené). Hodnotu indexu odlišnosti možno chápať ako podiel populácie jednej zo skupín, ktorý by musel prestúpiť do inej jednotky, aby sa dosiahlo rovnomerné rozdelenie skupín naprieč jednotkami.

Značná časť žiakov a žiačok z cudziny sa koncentruje v dvoch základných školách. V každej z týchto škôl sa vzdeláva približne štvrtina (25,3 %) z celkového počtu žiakov z cudziny v základných školách vo Zvolene.

Podiel žiakov z cudziny sa medzi základnými školami vo Zvolene výrazne líši. Pohybuje sa od 0,8 % až po 3,1 %. V dvoch základných školách vo Zvolene sa vzdeláva mierne vyšší podiel žiakov z cudziny než v priemere Slovenska, v jednej škole približne rovnaký podiel ako v priemere Slovenska a vo zvyšných štyroch školách sa vzdeláva nižší podiel žiakov z cudziny než v priemere Slovenska.

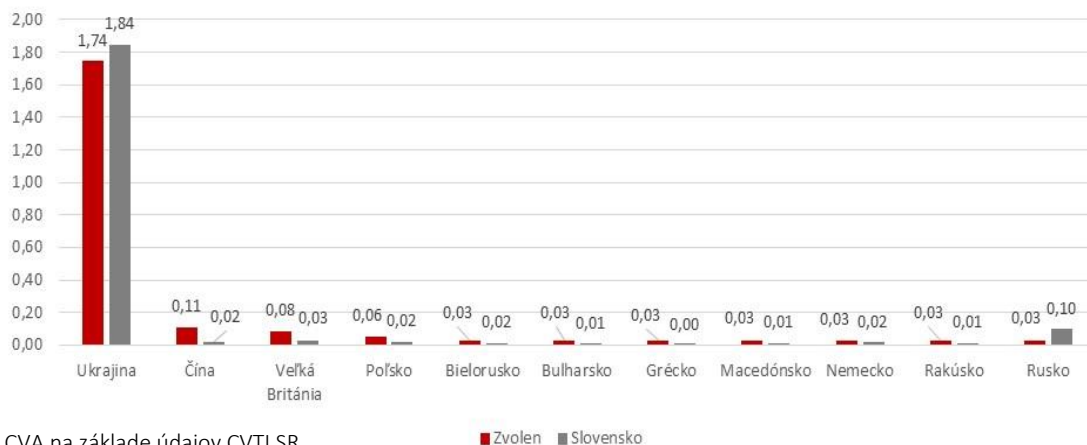
Graf 12: Podiel žiakov a žiačok z cudziny v jednotlivých základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %; školský rok 2023/2024)

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

Najviac detí z cudziny pochádza z Ukrajiny. Žiaci a žiačky z Ukrajiny tvoria 1,74 % zo všetkých žiakov vo zvolenských školách. Je to porovnateľne ako v priemere Slovenska (1,84 %). Ostatné skupiny cudzincov sú zastúpené výrazne menej. Druhou najpočetnejšou skupinou v základných školách vo Zvolene sú žiaci a žiačky z Číny (0,11 %).

Graf 13: Podiel žiakov a žiačok z cudziny v základných školách vo Zvolene a na Slovensku podľa štátu (v %; školský rok 2023/2024)

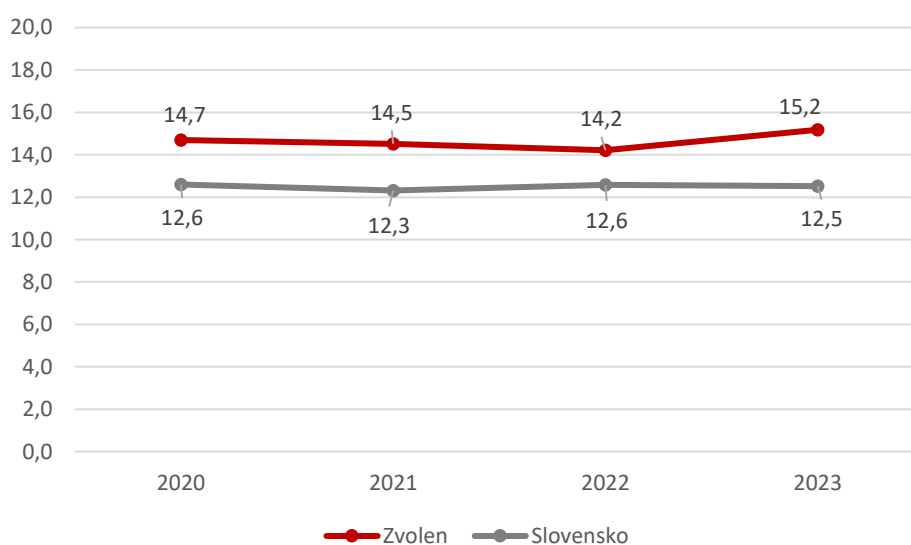
Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

1.3 Personálne zabezpečenie škôl

1.3.1 Učiteľky a učitelia

V základných školách vo Zvolene pripadá na jedného učiteľa či učiteľku viac žiakov než v priemere Slovenska. V aktuálnom školskom roku 2023/2024 vo zvolenských základných školách pripadá na jedného učiteľa 15,2 žiaka. V priemere Slovenska to je 12,5 žiaka. Znamená to, že vo Zvolene pôsobí na počet žiakov menej učiteliek ako v priemere Slovenska. Vyšší podiel žiakov na jedného učiteľa či učiteľku v základných školách vo Zvolene pripadal aj v predchádzajúcich rokoch.

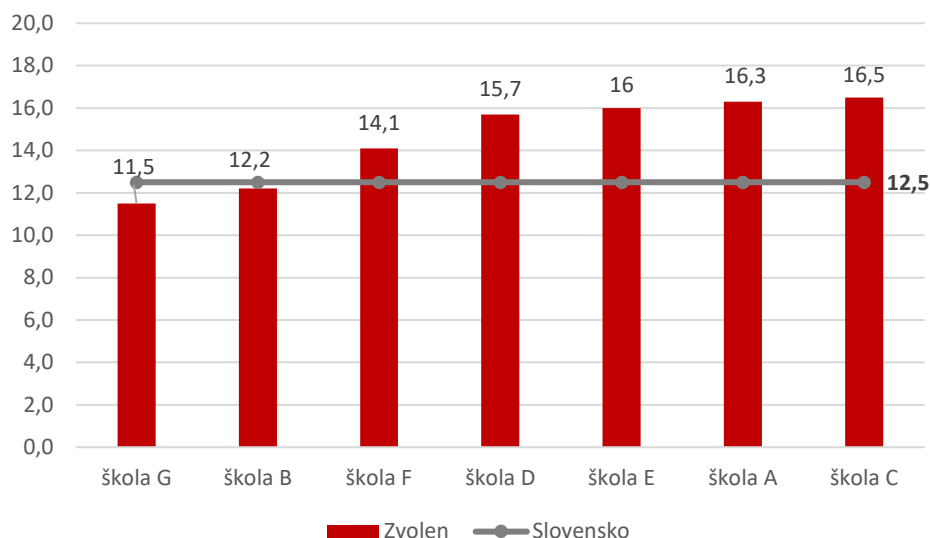
Graf 14: Počet žiakov na jednu učiteľku či učiteľa v základných školách vo Zvolene a na Slovensku

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

Počet žiakov pripadajúcich na jednu učiteľku či učiteľa sa medzi základnými školami vo Zvolene výrazne líši. Pohybuje sa od 11,5 až po 16,5 žiakov. Pod priemerom Slovenska je jedna škola, jedna škola je približne na úrovni slovenského priemeru a zvyšných päť škôl je nad priemerom Slovenska.

Graf 15: Počet žiakov na jedného učiteľa či učiteľku v jednotlivých školách vo Zvolene a na Slovensku (školský rok 2023/2024)

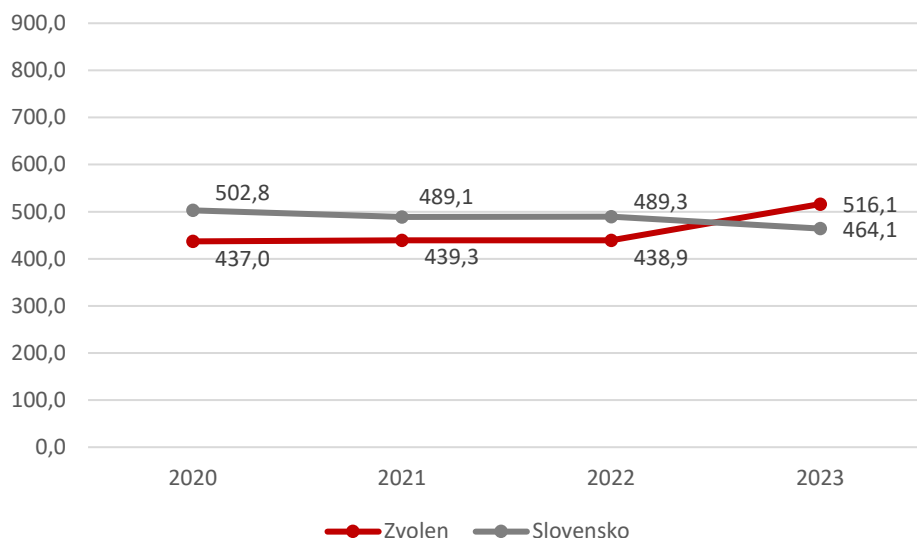
Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

1.3.2 Školské špeciálne pedagogičky a pedagógovia

V základných školách vo Zvolene pripadá na jednu školskú špeciálnu pedagogičku či pedagóga viac žiakov než v priemere Slovenska. V aktuálnom školskom roku 2023/2024 vo zvolenských základných školách pripadá na jedného špeciálneho pedagóga či pedagogičku 516,1 žiaka. V priemere Slovenska to je 464,1 žiaka. Znamená to, že vo Zvolene pôsobí na počet žiakov menej špeciálnych pedagógov ako v priemere Slovenska.

Situácia sa však zmenila len v aktuálnom školskom roku. V predchádzajúcich rokoch pripadal na jedného špeciálneho pedagóga či pedagogičku nižší počet žiakov. V aktuálnom školskom roku sa znížil počet špeciálnych pedagógov v jednej základnej škole vo Zvolene.

Graf 16: Počet žiakov na jednu školskú pedagogičku či pedagóga v základných školách vo Zvolene a na Slovensku

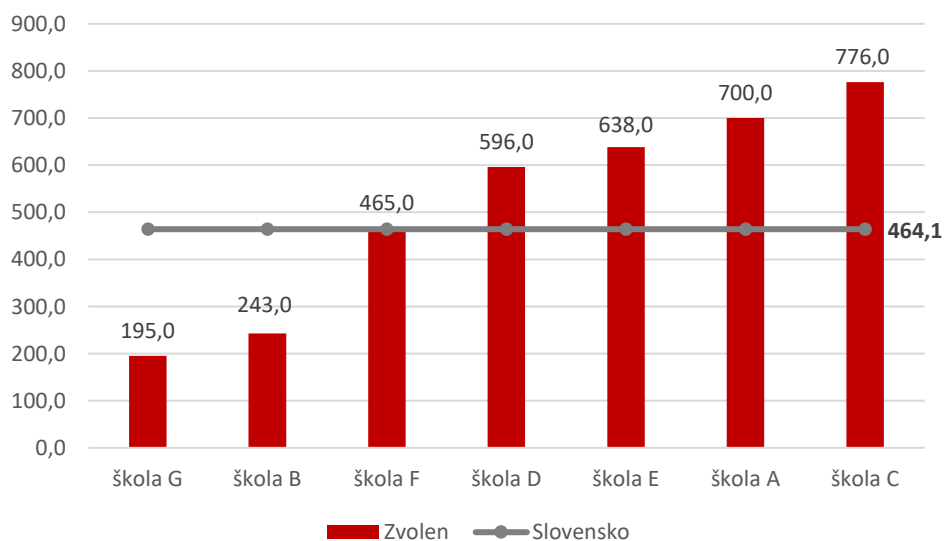
Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

Špeciálna pedagogička či pedagóg pritom pôsobí v každej zo zvolenských základných škôl. Vo všetkých školách pôsobí jedna takáto podporná pozícia.

Vzhľadom na rôznu veľkosť jednotlivých škôl sa tak medzi školami líši aj počet žiakov pripadajúcich na jednu špeciálnu pedagogičku či pedagóga. Tento podiel sa pohybuje od 195 až po 776 žiakov. Pod priemerom Slovenska sú pritom dve školy, jedna škola je približne na úrovni slovenského priemeru a zvyšné štyri školy sú nad priemerom Slovenska.

14

Graf 17: Počet žiakov na jedného špeciálneho pedagóga či pedagogičku v jednotlivých školách vo Zvolene a na Slovensku (školský rok 2023/2024)

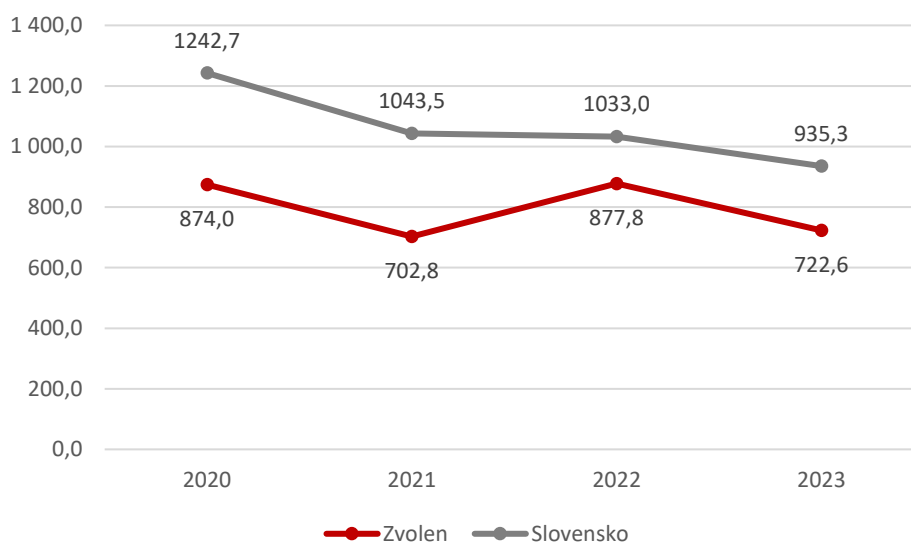

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

1.3.3 Školské psychologičky a psychológovia

Na rozdiel od učiteliek a špeciálnych pedagogičiek, v prípade školských psychologičiek a psychológov pripadá vo Zvolene na túto pozíciu menej žiakov než v priemere Slovenska. V aktuálnom školskom roku 2023/2024 vo zvolenských základných školách pripadá na jednu psychologičku či psychológa 722,6 žiaka. V priemere Slovenska to je 935,3 žiaka. Vo Zvolene teda pôsobí vzhľadom na počet žiakov a žiačok viac školských psychológov a psychologičiek ako v priemere Slovenska. Nižší podiel žiakov na jednu psychologičku či psychológa v základných školách vo Zvolene pripadal aj v predchádzajúcich rokoch.

Graf 18: Počet žiakov na jedného školského psychológa či psychologičku v základných školách vo Zvolene a na Slovensku

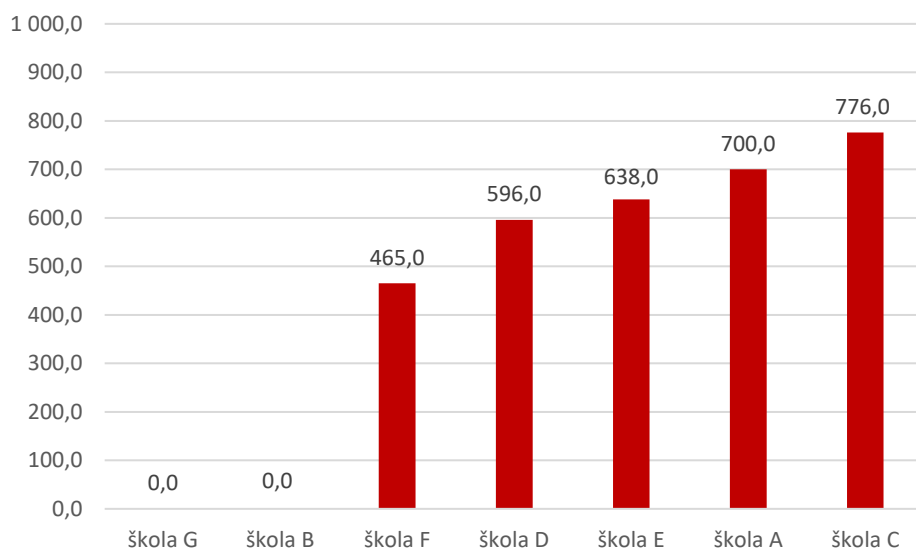

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

Školská psychologička alebo psychológ pôsobí v tomto školskom roku na piatich základných školách. V uplynulých rokoch zamestnávalo túto pozíciu šesť škôl.

V školách, ktoré zamestnávajú školskú psychologičku či psychológa, sa líši počet žiakov pripadajúcich na túto pozíciu. Tento podiel sa pohybuje od 465 až po 776 žiakov.

Graf 19: Počet žiakov na jedného školského psychológa či psychologičku v jednotlivých školách vo Zvolene (školský rok 2023/2024)

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

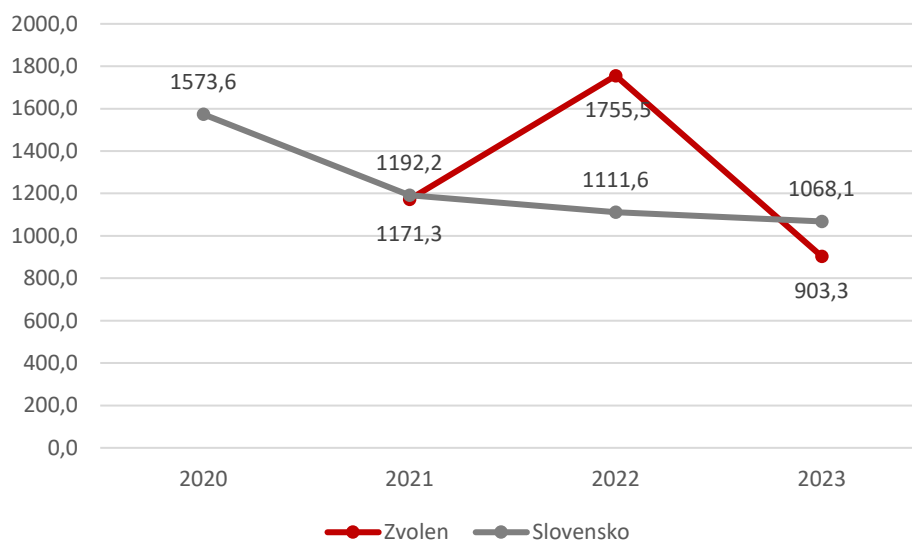
1.3.4 Iní odborní zamestnanci a zamestnankyne

16

Okrem školských psychologičiek či psychológov pôsobili v niektorých zvolenských základných školách aj iné odborné zamestnankyne alebo zamestnanci (napríklad sociálne pedagogičky, logopédi; údaje však neumožňujú rozlišovať medzi jednotlivými pozíciami). **Celkovo bol počet žiakov pripadajúcich na jedného iného odborného zamestnanca či zamestnankyňu v aktuálnom školskom roku 2023/2024 nižší než v priemere Slovenska.** V aktuálnom školskom roku pripadá na jednu takúto pozíciu vo Zvolene 903,3 žiaka. V priemere Slovenska to bolo 1068,1 žiaka.

Situácia sa však v uplynulých rokoch menila. V roku 2020 nepôsobil v základných školách vo Zvolene žiaden ďalší odborný zamestnanec či zamestnankyňa. V roku 2021 pripadal vo Zvolene na odborného zamestnanca približne rovnaký počet žiakov ako v priemere Slovenska. V roku 2022 zase pripadal na odborného zamestnanca vo Zvolene výrazne vyšší počet žiakov než v priemere Slovenska.

Graf 20: Počet žiakov na jedného iného odborného zamestnanca či zamestnankyňu v základných školách vo Zvolene a na Slovensku

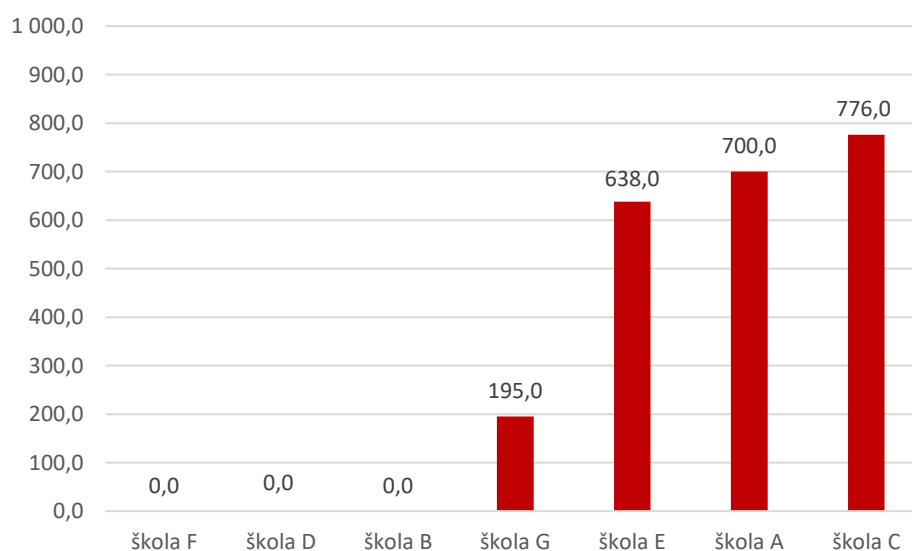

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

V aktuálnom školskom roku pôsobí iný odborný zamestnanec alebo zamestnankyňa v štyroch základných školách vo Zvolene. Vzhľadom na veľkosť škôl sa výrazne líši počet žiakov a žiačok pripadajúcich na túto pozíciu. Tento podiel sa pohybuje od 195 až po 776 žiakov.

17

Graf 21: Počet žiakov na jedného iného odborného zamestnanca či zamestnankyňu v jednotlivých školách vo Zvolene (školský rok 2023/2024)

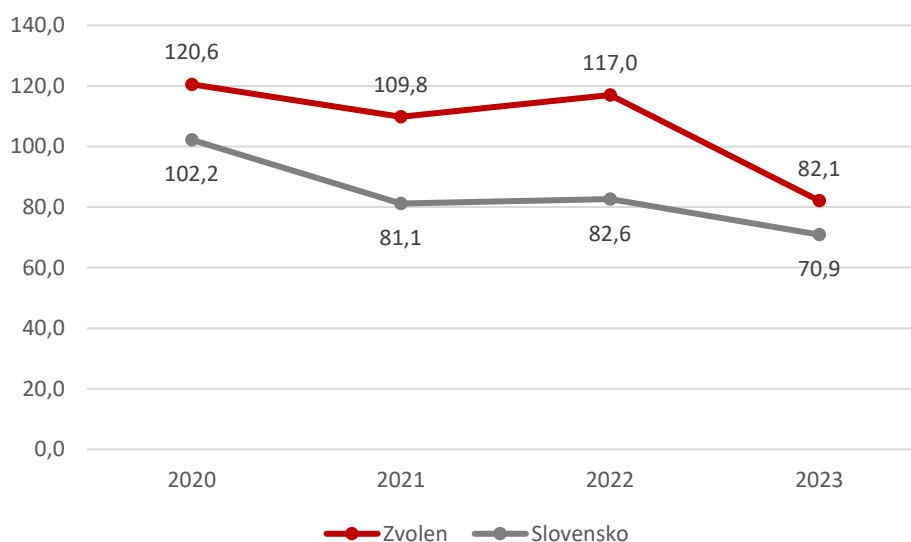

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

1.3.5 Pedagogické asistentky a asistenti

Na jednu pedagogickú asistentku či asistenta pripadá vo Zvolene viac žiakov než v priemere Slovenska. V aktuálnom školskom roku 2023/2024 vo zvolenských základných školách celkovo pripadá na jedného pedagogického asistenta či asistentku 82,1 žiaka. V priemere Slovenska to je 70,9 žiaka. Znamená to, že vo Zvolene pôsobí na počet žiakov menej pedagogických asistentov a asistentiek ako v priemere Slovenska. Vyšší podiel žiakov na jedného pedagogického asistenta v základných školách vo Zvolene pripadal aj v predchádzajúcich rokoch.

Graf 22: Počet žiakov na jedného pedagogického asistenta či asistentku v základných školách vo Zvolene a na Slovensku

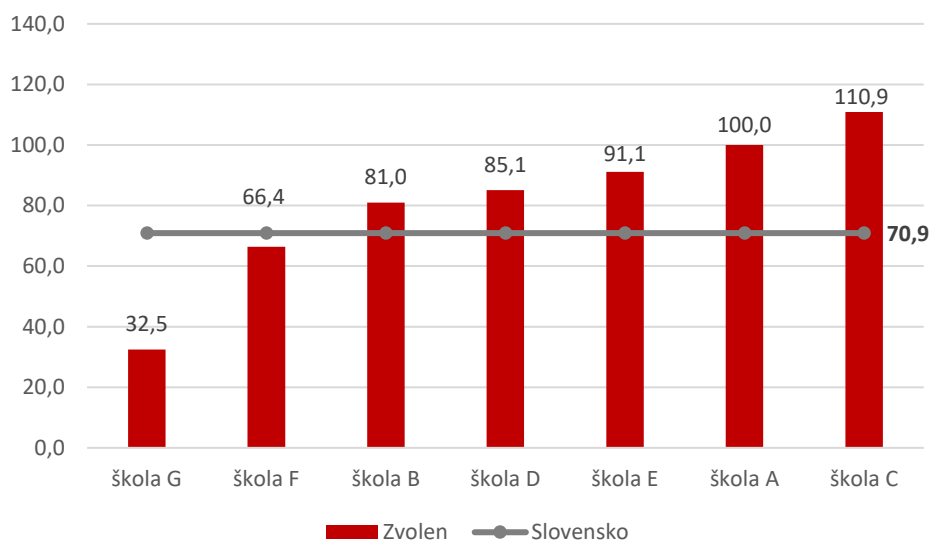

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

Pedagogické asistentky a asistenti pritom pôsobia vo všetkých zvolenských základných školách. V aktuálnom školskom roku má väčšina škôl 7 takýchto pozícií, jedna základná škola 6 a jedna len 3 asistentov či asistentky. Vo väčšine škôl pritom v tomto školskom roku pribudli nové pozície pedagogických asistentov či asistentiek.

Podobne ako pri iných pozíciách, aj v prípade pedagogických asistentov a asistentiek sa medzi jednotlivými školami vo Zvolene líši počet žiakov a žiačok pripadajúcich na jednu takúto pozíciu a pohybuje sa od 32,5 až po 110,9 žiaka. Pod priemerom Slovenska je jedna škola, jedna škola je približne na úrovni slovenského priemeru a zvyšných päť škôl je nad priemerom Slovenska.

Graf 23: Počet žiakov na jedného pedagogického asistenta či asistentku v jednotlivých školách vo Zvolene a na Slovensku (školský rok 2023/2024)

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

1.4 Vzdelávacie výsledky žiakov a žiačok

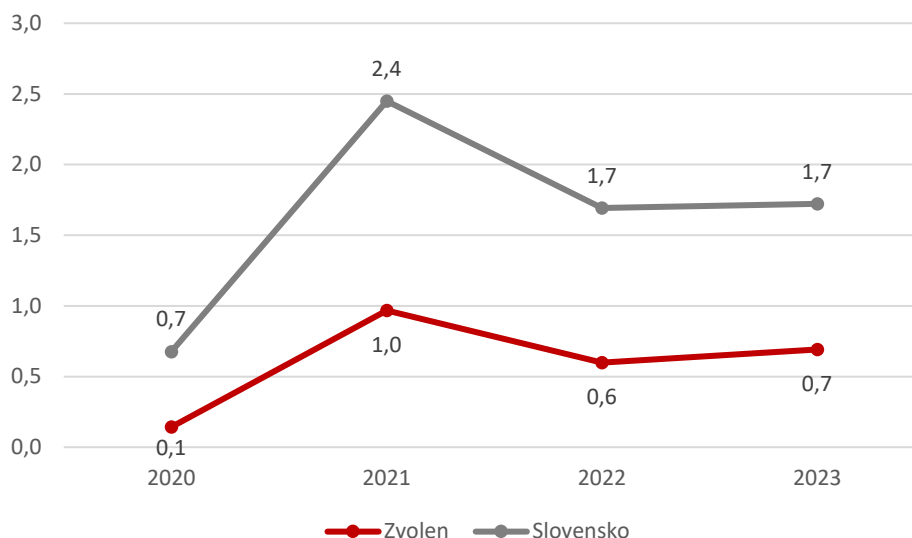
19

1.4.1 Opakovanie ročníka

Opakovanie ročníka bolo v základných školách vo Zvolene v porovnaní s celoslovenským priemerom nižšie. V aktuálnom školskom roku 2023/2024 ročník opakovalo 0,7 % zo všetkých žiakov a žiačok v základných školách vo Zvolene, v priemere Slovenska to bol viac ako dvojnásobok (1,7 %). Nižší podiel žiakov opakujúcich ročník bol vo zvolenských základných školách aj v predchádzajúcich rokoch.

Vývoj miery opakovania ročníka v základných školách vo Zvolene kopíruje celoslovenský trend, ktorý bol ovplyvnený aj pandémiou COVID-19. V roku 2020 bolo opakovanie ročníka výrazne obmedzené, čo viedlo k tomu, že ročník opakoval nízky podiel žiakov. Po uvoľnení pravidiel sa opakovanie ročníka zvýšilo, keďže ročník zrejme opakovali aj žiaci a žiačky, ktoré ho pre obmedzenie v predchádzajúcom roku opakovať nemohli. V nasledujúcich rokoch sa miera opakovania zase o čosi znížila.

Graf 24: Podiel žiakov a žiačok opakujúcich ročník v základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %)

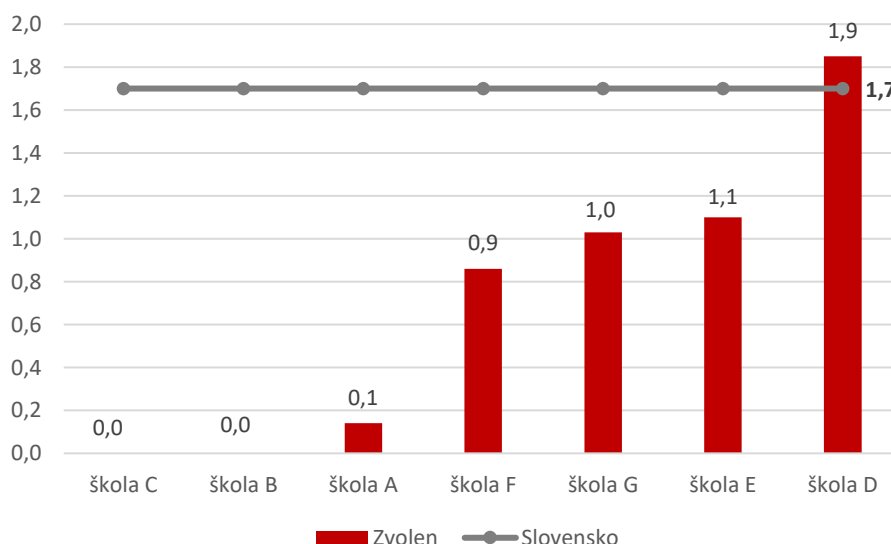

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

Miera opakovania ročníka sa však výrazne líšila medzi jednotlivými školami. Necelá polovica (44 %) zo všetkých žiakov a žiačok opakujúcich ročník v roku 2023/2024 sa koncentrovala v jednej základnej škole. Ide o školu, v ktorej aj v predchádzajúcich rokoch opakoval ročník najvyšší počet žiakov a žiačok. S výnimkou tejto základnej školy bola miera opakovania ročníka vo všetkých ostatných školách buď na úrovni, alebo pod úrovňou priemeru za celé Slovensko.

20

Graf 25: Podiel žiakov a žiačok opakujúcich ročník v jednotlivých školách vo Zvolene a na Slovensku (v %; školský rok 2023/2024)

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

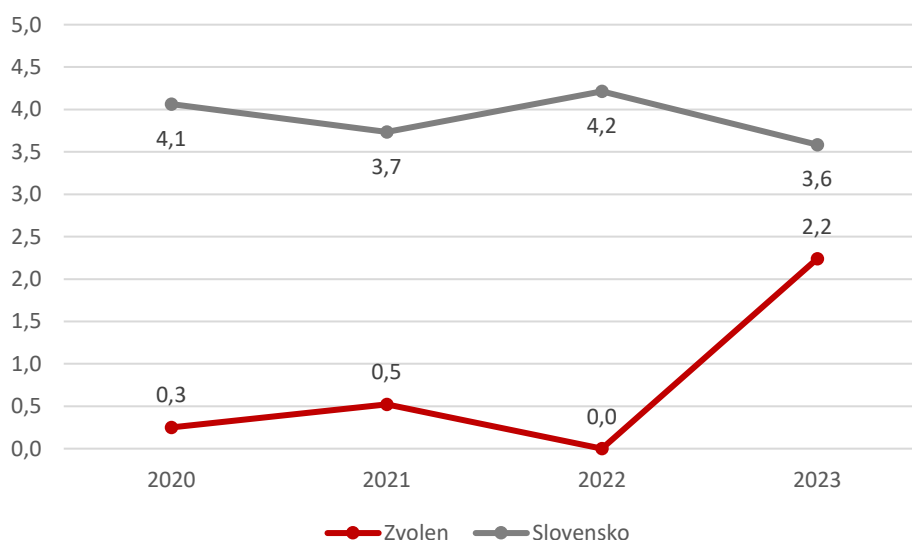
1.4.2 Predčasné ukončenie školskej dochádzky v základnej škole

Aj miera predčasného ukončenia školskej dochádzky v základnej škole bola vo Zvolene nižšia než v rámci celého Slovenska. Zo všetkých žiakov, ktorí v školskom roku 2023/2024 dokončili dochádzku v základnej škole vo Zvolene, skončili 2,2 % skôr ako v 9. ročníku. V priemere Slovenska to bolo 3,6 % žiakov.

Nízka miera predčasného ukončovania školskej dochádzky charakterizovala zvolenské základné školy aj v uplynulých rokoch. Podiel žiakov a žiačok s predčasným ukončením školskej dochádzky bol takmer zanedbateľný.

K nárastu došlo len v školskom roku 2023/2024 na dvoch základných školách. V jednej ukončilo školskú dochádzku predčasne 4,8 % a v druhej 8,2 % žiačok a žiakov. Dosiaľ však išlo o ojedinelý jav aj v týchto školách.

Graf 26: Podiel žiakov a žiačok s predčasne ukončenou školskou dochádzkou v základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %)

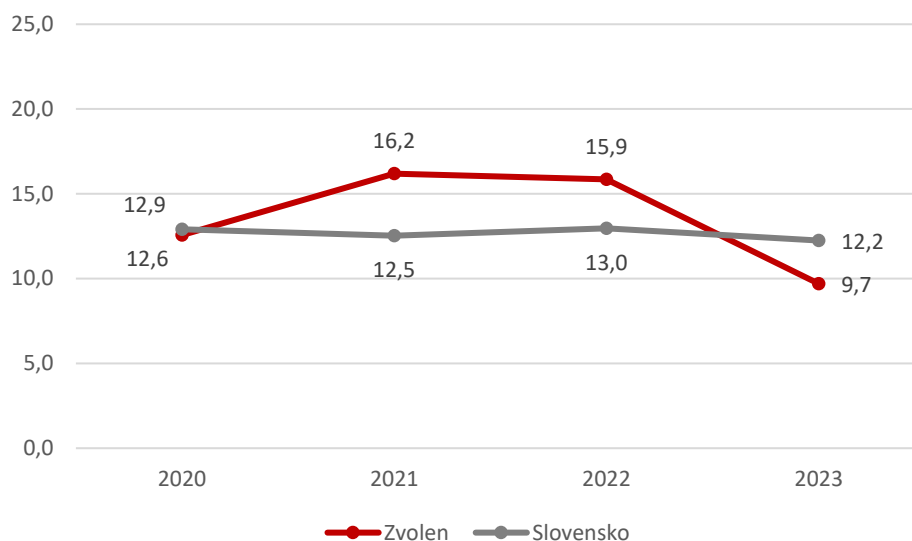

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

1.4.3 Odchody na viacročné stredné školy

Na viacročné stredné školy (teda najmä osemročné, prípadne päťročné gymnáziá) odchádza vo Zvolene nižší podiel žiačok a žiakov než v priemere Slovenska. V aktuálnom školskom roku 2023/2024 zo všetkých žiakov a žiačok, ktoré dokončili dochádzku v základnej škole vo Zvolene, odišlo 9,7 % na viacročnú strednú školu. V priemere Slovenska to bolo 12,2 %. V predchádzajúcich dvoch bola však miera odchodu na viacročné školy vo Zvolene značne vyššia a presahovala celoslovenský priemer.

Graf 27: Podiel žiakov a žiačok, ktoré odišli na viacročnú strednú školu v základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %)

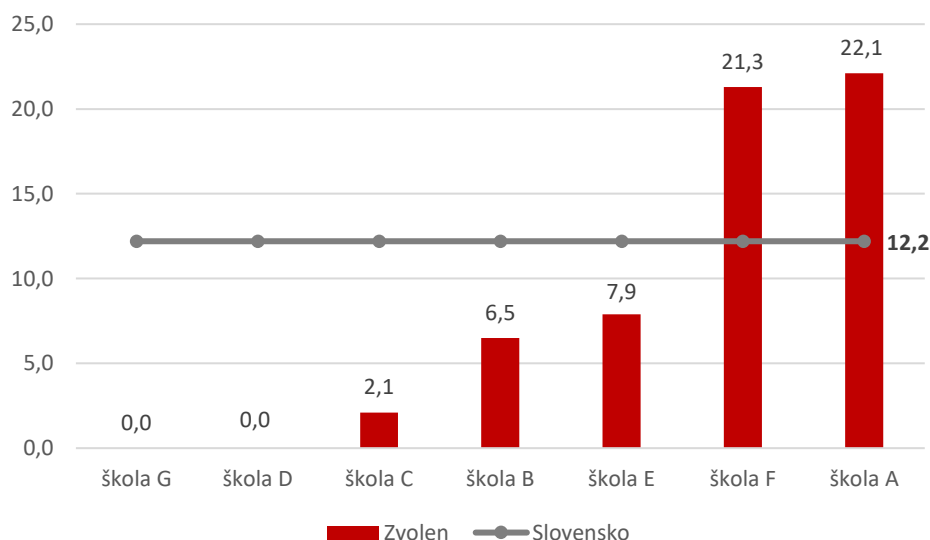
Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

Podiel žiakov a žiačok odchádzajúcich na viacročné stredné školy, sa medzi základnými školami vo Zvolene výrazne líši. Takmer polovica (48,7 %) zo všetkých týchto žiakov a žiačok navštevovala jednu základnú školu.

Nadpriemerná odchodovosť sa v školskom roku 2023/2024 týkala dvoch základných škôl vo Zvolene. Zo všetkých ostatných základných škôl odchádzali žiaci a žiačky na viacročné stredné školy výrazne podpriemerne.

22

Graf 28: Podiel žiakov a žiačok, ktorí odišli na viacročnú strednú školu v jednotlivých základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %; školský rok 2023/2024)

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI SR

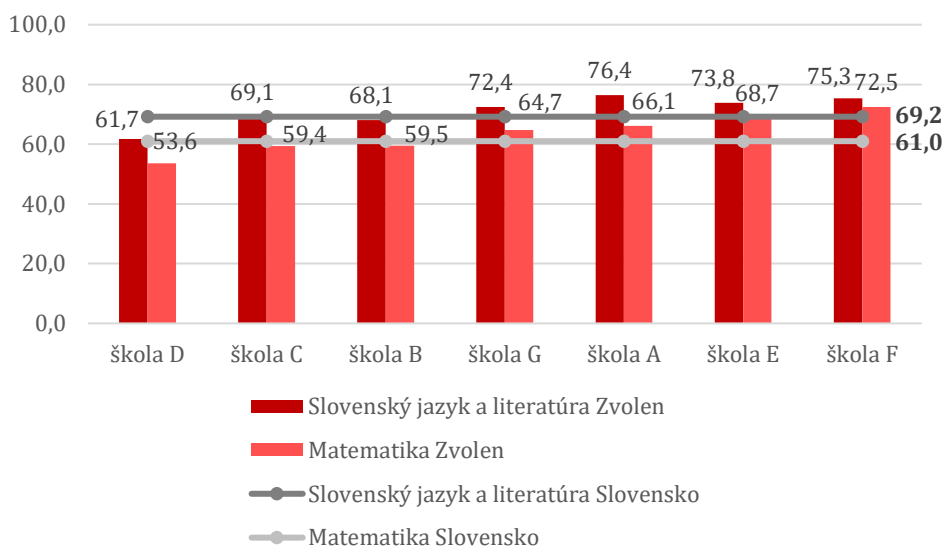
1.4.4 Výsledky žiakov v Testovaní 5

V testovaniach žiakov a žiačok 5. ročníka v slovenskom jazyku a literatúre a matematike dosahovali základné školy vo Zvolene väčšinou nadpriemerné alebo porovnateľné výsledky ako priemer Slovenska.

Výsledky jednotlivých škôl v Testovaní 5 sa však líšili. V poslednom testovaní žiakov 5. ročníka, ktoré sa uskutočnilo v školskom roku 2021/2022, bola priemerná úspešnosť v teste zo slovenského jazyka od 61,7 % do 76,4 %. Priemerná úspešnosť v rámci Slovenska bola 69,2 %. Horšie výsledky ako priemer Slovenska dosiahla len jedna škola.

Ešte výraznejšie rozdiely medzi školami boli v matematike. V ostatnom testovaní z matematiky sa priemerná úspešnosť pohybovala od 53,6 % do 72,5 %. Priemerná úspešnosť v rámci Slovenska bola 61 %. Horšie výsledky ako priemer Slovenska dosiahla opäť len jedna škola.

Graf 29: Úspešnosť žiakov v Testovaní 5 zo slovenského jazyka a literatúry a matematiky v základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %; 2021/2022)

Zdroj: CVA na základe údajov NIVAM

Poznámka: Školy sú zoradené podľa výsledkov v matematike.

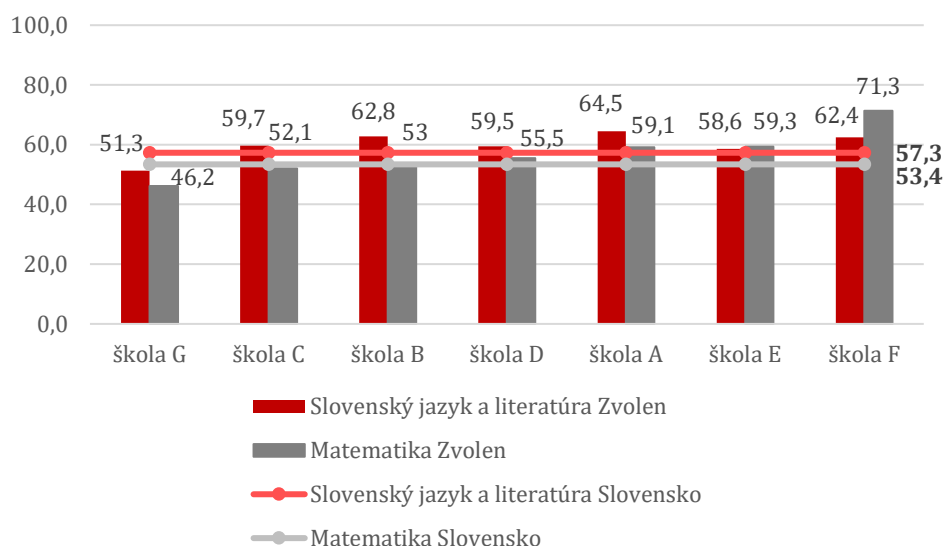
1.4.5 Výsledky žiakov v Testovaní 9

Podobne v testovaniach žiakov a žiačok 9. ročníka v slovenskom jazyku a literatúre a matematike dosahovala väčšina základných škôl vo Zvolene zväčša nadpriemerné alebo porovnateľné výsledky ako priemer Slovenska. Len jedna škola v ostatných rokoch dosahovala o čosi horšie výsledky ako priemer Slovenska.

Aj v prípade Testovania 9 sa výsledky jednotlivých škôl vo Zvolene líšili. V ostatnom testovaní žiakov a žiačok 9. ročníka, ktoré sa uskutočnilo v školskom roku 2022/2023, bola priemerná úspešnosť v teste zo slovenského jazyka od 51,3 % do 64,5 %. Priemerná úspešnosť v rámci Slovenska bola 57,3 %. Horšie výsledky ako priemer Slovenska dosiahla len jedna škola.

Výraznejšie rozdiely medzi školami sú v matematike. V ostatnom testovaní z matematiky sa priemerná úspešnosť pohybovala od 46,2 % do 71,3 %. Priemerná úspešnosť v rámci Slovenska bola 53,4 %. Horšie výsledky ako priemer Slovenska dosiahla len jedna škola.

Graf 30: Úspešnosť žiakov v Testovaní 9 zo slovenského jazyka a literatúry a matematiky v základných školách vo Zvolene a na Slovensku (v %; 2022/2023)

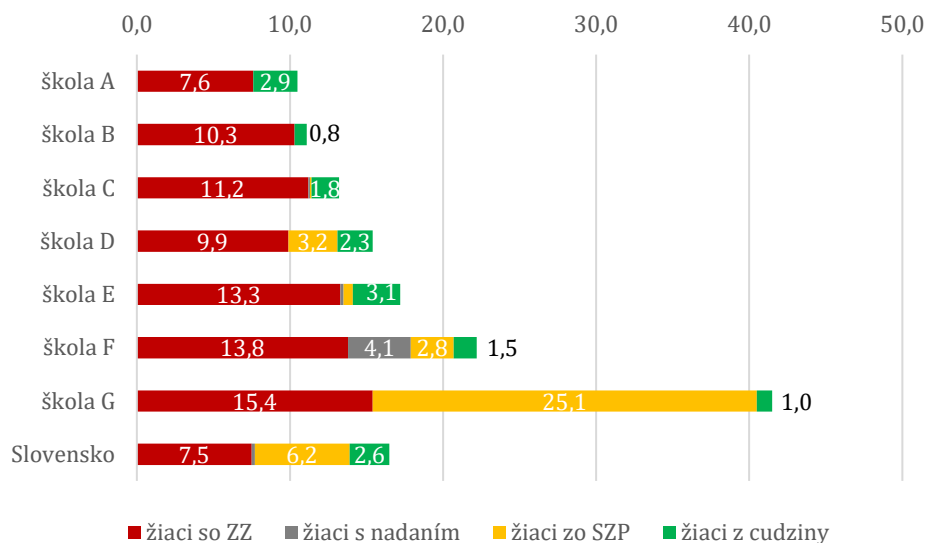
Zdroj: CVA na základe údajov NIVAM

Poznámka: Školy sú zoradené podľa výsledkov v matematike.

1.5 Zhrnutie: Vzdelávacie prostredie v jednotlivých školách vo Zvolene sa výrazne líši

Analýza administratívnych údajov ukazuje, že vzdelávacie prostredie a personálne zabezpečenie škôl sa medzi jednotlivými zvolenskými základnými školami výrazne líšia. Žiačky a žiaci s rôznymi vzdelávacími potrebami sa obyčajne koncentrujú do vybraných škôl. Nasledujúci graf sumarizuje analýzu zloženia žiactva na úrovni jednotlivých škôl.

Graf 31: Zastúpenie žiakov a žiačok s rôznymi potrebami v jednotlivých školách vo Zvolene (v %; školský rok 2023/2024)

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI

Poznámka: Údaje nie sú očistené o potenciálne duplicity, to znamená, že celkový podiel žiakov a žiačok s rozmanitými potrebami môže byť nižší. Cieľom porovnania je ukázať variabilitu v potrebách žiakov a žiačok v jednotlivých školách, nie celkové podiely žiakov a žiačok so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

V troch základných školách (školy A, B, C) sa vôbec, alebo takmer vôbec, nevzdelávajú deti zo sociálne znevýhodneného prostredia a v jednej z týchto škôl sa vzdeláva aj nízky podiel detí z cudziny (škola B). V škole A sa vzdeláva aj najnižší podiel detí so zdravotným znevýhodnením.

Ďalšie tri školy (školy E, F a G) majú vyššie zastúpenie detí so zdravotným znevýhodnením (ako v ostatných školách vo Zvolene). V zastúpení ostatných skupín žiakov a žiačok sa však líšia. V škole E sa takmer nevzdelávajú deti zo sociálne znevýhodneného prostredia. V škole F sa zase vzdeláva vysoký podiel žiačok a žiakov s nadaním. Napokon, v škole G majú výrazné zastúpenie deti zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Pomerne vyvážené žiactvo má škola D. Vzdelávajú sa v nej žiaci a žiačky so zdravotným aj sociálnym znevýhodnením a deti z cudziny, ale zastúpenie týchto skupín žiakov a žiačok nie je príliš nízke, ani príliš vysoké.

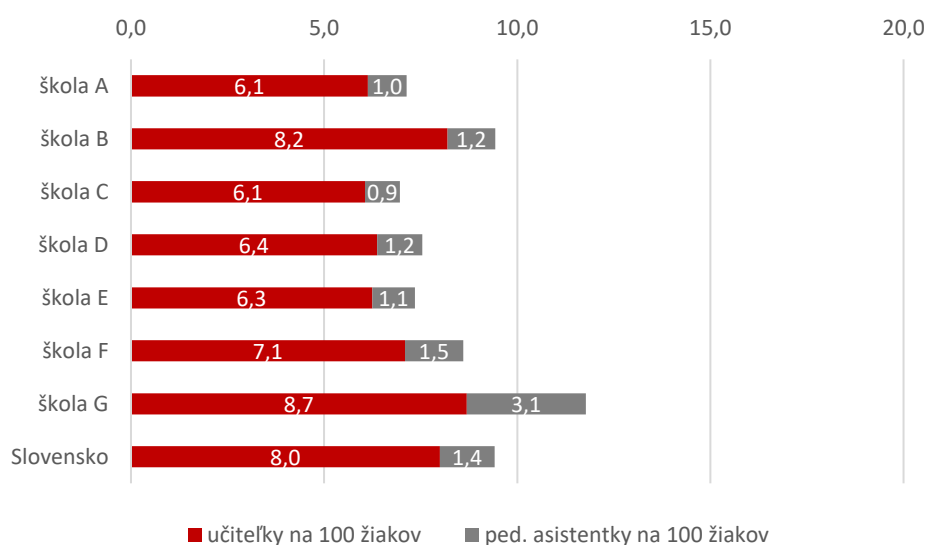
Náročnejšie vzdelávacie prostredie – teda napríklad aj zastúpenie detí s rozmanitými potrebami – vytvára nároky aj na personálne zabezpečenie. To znamená, že školy, ktoré navštevuje vyšší podiel detí s rozmanitými potrebami, by mali mať aj viac podporného a odborného personálu.

Analýza na úrovni škôl ukazuje, že vo Zvolene kopírovalo personálne zabezpečenie náročnosť vzdelávacieho prostredia len čiastočne a len v niektorých školách. Napríklad učiteľky a pedagogickí asistenti, ktorí sa podieľajú na priamej pedagogickej činnosti, mali výraznejšie zastúpenie v škole G, v ktorej boli zároveň najviac zastúpení žiaci a žiačky so zdravotným a sociálnym znevýhodnením. Učiteľky a učitelia (ale nie pedagogickí asistenti) mali vysoké zastúpenie aj v škole B, ktorá mala, naopak, relatívne nízke zastúpenie detí so špeciálnymi potrebami.

Vo všetkých ostatných školách pripadal na 100 žiakov či žiačok menší počet učiteliek a učiteľov než v priemere Slovenska. Vo väčšine škôl bol tento počet približne rovnaký bez ohľadu na zastúpenie detí s rozmanitými vzdelávacími potrebami.

Podobne to platí aj o pedagogických asistentoch a asistentkách. Len škola G s najvyšším zastúpením detí so zdravotným a sociálnym znevýhodnením mala nadpriemerne zastúpené aj pedagogické asistentky a asistentov. Škola F, v ktorej je pomerne vyšší podiel detí so zdravotným a sociálnym znevýhodnením, ako aj s nadaním, mala zastúpenie asistentov a asistentiek približne na úrovni slovenského priemeru a všetky ostatné školy na značne podpriemernej úrovni.

Graf 32: Počet učiteľov a pedagogických asistentov na 100 detí v jednotlivých školách vo Zvolene a na Slovensku (školský rok 2023/2024)

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI

V prípade špeciálnych pedagógov, školských psychologičiek a iných odborných zamestnankýň zase možno vidieť, že najlepšie personálne vybavenie mala z hľadiska zastúpenia detí s rozmanitými potrebami škola G. Práve v tejto škole mal vysoký podiel žiakov a žiačok špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby a súčasne v škole pôsobilo vzhľadom na celkový počet detí v škole najviac špeciálnych pedagogičiek a iných odborných zamestnancov. Na druhej strane však v tejto škole nepôbil ani jeden školský psychológ či psychologička.

Ostatné školy mali z hľadiska celkového zastúpenia týchto podporných pozícií približne rovnakú situáciu. Teda aj školy, ktoré vzdelávali relatívne nízky podiel detí so špeciálnymi potrebami, mali podporné pozície na porovnateľnej úrovni ako školy s náročnejšími podmienkami.

Graf 33: Počet podporných pozícií na 100 žiakov a žiačok v jednotlivých školách vo Zvolene a na Slovensku (školský rok 2023/2024)

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI

Analýza údajov na úrovni škôl tiež naznačuje, že odlišnosti vzdelávacieho prostredia v jednotlivých školách sa môžu odrážať aj vo vzdelávacích výsledkoch.

27

Vo Zvolene sa nachádzajú dve školy, z ktorých odchádza nadpriemerná časť žiakov a žiačok na viacročné stredné školy – teda prevažne osemročné a päťročné gymnáziá, ktoré sa zväčša vyznačujú dôrazom na akademické zručnosti. V jednej z týchto škôl sa vzdeláva nízky podiel detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (škola A). V druhej sú rozmanité potreby žiakov a žiačok zastúpené viac, no značnú časť týchto detí tvoria deti s nadaním (škola F).

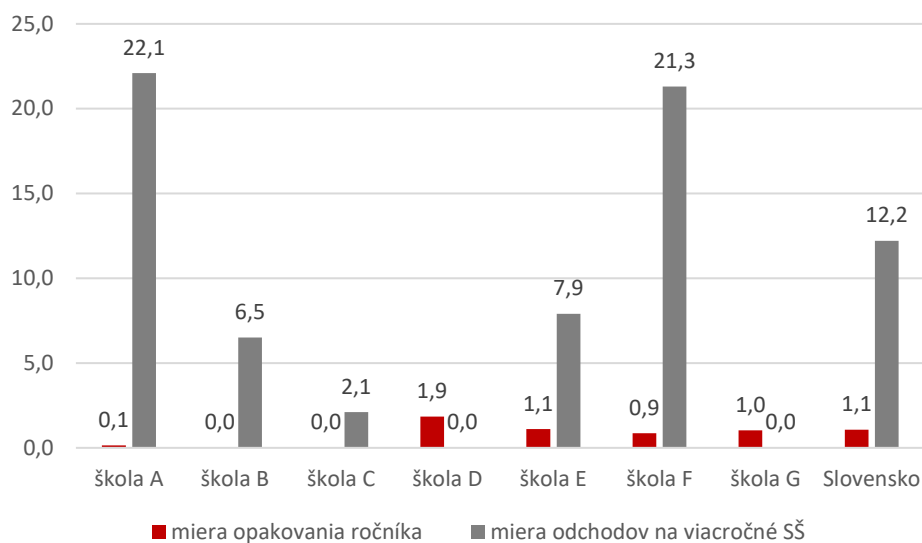
Z dvoch škôl (D a G), naopak, neodchádzajú na takýto typ strednej školy žiadni žiaci a žiačky. Ide pritom o školy, kde sa v porovnaní s ostatnými školami vo Zvolene vzdeláva vysoký podiel detí zo sociálne znevýhodneného prostredia³.

Opačné trendy sa ukazujú v opakovaní ročníka. V troch školách neopakujú ročník takmer žiadni žiaci a žiačky – a opäť ide o školy s nižším zastúpením rozmanitých vzdelávacích potrieb (školy A, B a C). V ostatných štyroch školách je opakovanie ročníka približne na úrovni Slovenska.

Otázky však otvára situácia v školách G a D. Zatiaľ čo v škole G sa vzdeláva suverénne najvyšší podiel detí zo sociálne znevýhodneného prostredia, opakovanie ročníka sa v tejto škole pohybuje na úrovni slovenského priemeru. V škole D je relatívne nižší podiel detí so špeciálnymi výchovnými potrebami, hoci deti zo sociálne znevýhodneného prostredia sú oproti ostatným školám vo Zvolene zastúpené o čosi viac. Napriek tomu, že situácia nie je taká náročná, ako v škole G, v škole D je opakovanie ročníka na nadpriemerne vysokej úrovni, a to v porovnaní so slovenským priemerom, aj s ostatnými školami vo Zvolene.

³ Vyšší podiel detí zo sociálne znevýhodneného prostredia sa vzdeláva aj v škole F, z ktorej veľká časť detí odchádza na viacročné stredné školy. V tejto škole sa však vzdeláva aj vysoký podiel detí s nadaním.

Graf 34: Podiel žiakov a žiačok opakujúcich ročníka a podiel žiakov a žiačok, ktoré odišli na viacročnú strednú školu v jednotlivých školách vo Zvolene a na Slovensku (v %; školský rok 2023/2024)

Zdroj: CVA na základe údajov CVTI

Zhrňujúca analýza administratívnych údajov ponúka základný pohľad do situácie v jednotlivých základných školách vo Zvolene. Keďže nejde o komplexnejšiu štatistickú analýzu, výsledky nemusia byť dostatočne spoľahlivé. Predovšetkým vzťahy medzi jednotlivými indikátormi by bolo potrebné overiť prostredníctvom náročnejších analytických metód.

Administratívne údaje neumožňujú do hĺbky sledovať všetky faktory, ktoré môžu ovplyvňovať kvalitu vzdelávacieho prostredia v školách (napríklad klímu v škole). **Analýza týchto údajov však naznačuje, že pre skvalitnenie vzdelávacieho prostredia vo Zvolene by bolo vhodné prostredie jednotlivých škôl detailnejšie preskúmať.**

Vysoká variabilita v podmienkach škôl môže deformovať celkové vzdelávacie prostredie v meste. Koncentrácia akademicky nadaných žiakov a žiačok v jednotlivých školách a menej nadaných žiakov a žiačok v iných školách môže podľa existujúcich poznatkov prispievať k zvyšovaniu rozdielov vo vzdelávacích výsledkoch medzi deťmi (Benito et al., 2014).

2 Základné školy vo Zvolene z pohľadu rodičov

2.1 Spôsob zberu a analýzy údajov o pohľade rodičov

Okrem administratívnych údajov sme sa pozreli aj na to, čo si myslia o vzdelávacom prostredí vo Zvolene rodičia. Pohľad rodičov detí v školopovinnom veku, resp. vo veku pred nástupom do školy, predstavuje dôležitý zdroj informácií o kvalite a potrebách vzdelávacieho prostredia. Zároveň môžu rodičia voľbou školy vzdelávacie prostredie ovplyvňovať. Ako ukazujú mnohé zahraničné výskumy, rodičia s vyšším vzdelaním a z vyšších sociálnych tried častejšie školu pre svoje dieťa vyberajú (Musset, 2012; Čada, Hůle, 2019). Dochádza tak k neželanej profilácii škôl a koncentrácii žiakov a žiačok s lepšími výsledkami v určitých školách.

V rámci zberu údajov sme sa zamerali na dve cieľové skupiny. Prvou cieľovou skupinou sú rodičia z majoritnej spoločnosti. Ich názory na vzdelávacie prostredie vo Zvolene a aj na prebiehajúce zmeny, sme zachytili prostredníctvom fokusových skupín a elektronického dotazníka.

Druhou skupinou sú rodičia z vylúčenej rómskej komunity žijúci v lokalitách Pustý hrad a Unionka. V dôsledku nastavenia školských obvodov patrili takmer všetky deti z týchto lokalít dlhé roky do jednej základnej školy vo Zvolene. Vo vzdelávacom prostredí v meste tak dochádzalo k segregácii týchto detí.

S cieľom zmeniť túto situáciu sa od apríla 2022 upravili školské obvody tak, aby žiaci a žiačky z vylúčených rómskych komunít navštevovali viaceré základné školy vo Zvolene. Škola, v ktorej sa vzdelávali deti z vylúčenej rómskej lokality, zároveň od 1. júla 2024 prešla do rúk súkromného zriaďovateľa, ktorým je občianske združenie Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica. Skúsenosti tejto cieľovej skupiny rodičov aj ich názory na zmeny sú teda pre komplexné zachytenie situácie mimoriadne dôležité.

Túto cieľovú skupinu sa nám podarilo osloviť prostredníctvom fokusovej skupiny. Kvôli nedostatku kapacít sa nepodarilo realizovať zber kvantitatívnych údajov prostredníctvom dotazníka, ktorý by pravdepodobne vyžadoval osobný zber napríklad s pomocou terénnych pracovníkov a pracovníčok. S cieľom eliminovať nerovnováhu v množstve údajov od jednotlivých cieľových skupín sme sa rozhodli pre podrobnejšiu analýzu fokusovej skupiny s rodičmi z vylúčených lokalít vo Zvolene v porovnaní s rodičmi z majority, od ktorých sme získali aj kvantitatívne údaje.

2.1.1 Fokusové skupiny

Cieľom kvalitatívneho výskumu bolo najmä hlbšie zmapovať, ako si vybrané skupiny rodičov detí vo Zvolene predstavujú dobrú školu, ako hodnotia vzdelávaciu ponuku škôl vo Zvolene a ako hodnotia zmeny vo fungovaní základných škôl vo Zvolene (zmena školských obvodov a zriaďovateľa jednej zo základných škôl).

Kvalitatívna časť výskumu sa realizovala prostredníctvom fokusových skupín. Treba upozorniť, že výsledky fokusových skupín neposkytujú reprezentatívne údaje o názoroch a skúsenostiach cieľovej skupiny. Cieľom fokusových skupín je zmapovať, aké názory sa v cieľovej skupine objavujú a lepšie tak pochopiť predmet výskumu z perspektívy aktérov, ktorí sledované prostredie poznajú z vlastnej skúsenosti. Fokusové skupiny teda neumožňujú kvantifikovať, aká časť rodičov zastáva určitý názor, no významne zvyšujú ekologickú

validitu výskumu. Výsledky fokusových skupín z tohto dôvodu slúžili aj ako podklad pri konštrukcii dotazníkového nástroja.

Uskutočnili sme štyri fokusové skupiny s rozličnými cieľovými skupinami zákonných zástupcov detí v materských a základných školách vo Zvolene. Tieto štyri skupiny rodičov sa zadefinovali tak, aby odrážali rozličné pozície a skúsenosti rodičov pri výbere školy a pri hodnotení vzdelávacieho prostredia vo Zvolene:

1. Rodičia žiakov a žiačok ZŠ P. Jilemnického 1. Do fokusovej skupiny sa zapojili štyria rodičia.
2. Rodičia žiakov a žiačok ZŠ P. Jilemnického 1 z vylúčenej rómskej komunity (Pustý hrad a Unionka). Do fokusovej skupiny sa zapojilo osem rodičov (niektorí rodičia sa zúčastnili len na časti fokusovej skupiny).
3. Rodičia žiakov a žiačok ostatných základných škôl vo Zvolene. Do fokusovej skupiny sa zapojili štyria rodičia (jeden rodič sa zúčastnil len na časti fokusovej skupiny).
4. Rodičia detí v materských školách vo Zvolene a v obciach, pre ktoré sú zvolenské základné školy spádové. Do fokusovej skupiny sa zapojili dvaja rodičia.

Ako vidno, do fokusových skupín sa zapojil pomerne nízky počet rodičov. Pri takom nízkom počte zúčastnených rodičov možno predpokladať, že neboli zastúpené všetky existujúce názory a skúsenosti. Preto upozorňujeme, že údaje z fokusových skupín môžu mať len obmedzenú výpovednú hodnotu a odrážajú výlučne názory a skúsenosti zúčastnených rodičov.

Fokusové skupiny sa zameriavali najmä na nasledujúce tematické oblasti⁴:

- Dobrá základná škola: charakteristiky dobrej základnej školy
- Vzdelávacie prostredie v meste Zvolen: reputácia alebo povesť jednotlivých základných škôl vo Zvolene, hodnotenie ponuky základných škôl vo Zvolene
- Zmena školských obvodov: informovanosť o zmene školských obvodov, hodnotenie tejto zmeny

Rodičia z vylúčených lokalít Pustý hrad a Unionka priniesli počas fokusovej skupiny aj ďalšie dôležité témy, ktoré sme pôvodne do scenára nezahrnuli. Časť diskusie venovali napríklad segregácii detí. Na viacerých miestach sme sa preto nepridržiavali scenára a dopytovali sme sa v rámci tém, ktoré otvorili samotní účastníci a účastníčky diskusie.

Zber údajov sa uskutočnil 14. až 16. novembra 2023 vo Zvolene.

⁴ Fokusové skupiny sa zameriavali aj na ďalšie témy (napríklad informácie o ZŠ P. Jilemnického 1 či názory na výber školy). V správe prezentujeme len tematické oblasti, ktoré sú najviac relevantné pre dokreslenie obrazu o vzdelávacom prostredí vo Zvolene.

2.1.2 Dotazníkové zisťovanie

Dotazník sa zameriaval na rovnaké tematické okruhy ako fokusové skupiny. Cieľom bolo zmapovať, ako si rodičia detí predstavujú dobrú školu, ako hodnotia vzdelávaciu ponuku škôl vo Zvolene a ako vnímajú prebiehajúce zmeny.

Výskum sa realizoval prostredníctvom elektronického dotazníka. Dotazník bol určený rodičom detí vo Zvolene, ktorí majú deti vo veku 3 až 14 rokov.

Dotazník sa zameriaval najmä na nasledujúce tematické oblasti⁵:

- Dobrá základná škola: charakteristiky dobrej základnej školy, nastavenie dobrej základnej školy
- Hodnotenie ponuky základných škôl vo Zvolene: všeobecné hodnotenie ponuky základných škôl vo Zvolene, čo chýba v ponuke základných škôl vo Zvolene
- Zmena školských obvodov a zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického 1: informovanosť o zmenách, hodnotenie týchto zmien

Zber údajov sa začal 19. 12. 2023, kedy odbor školstva mesta Zvolen oslovil jednotlivé školy a na sociálnej sieti bola zverejnená informácia o možnosti zapojiť sa do prieskumu. Rodičov sme požiadali, aby dotazník vyplnili najneskôr do 12. 1. 2024. Samotný dotazník však bolo možné vyplniť až do 15. 1. 2024, dokedy bol aktívny na prijímanie odpovedí. 8. 1. 2024 odbor školstva znova požiadala školy o zaslanie dotazníka rodičom.

31

2.1.2.1 Opis vzorky zúčastnených rodičov

Dotazník celkovo vyplnilo 327 rodičov (310 prostredníctvom informácie zo škôl a 17 prostredníctvom informácie na sociálnej sieti). Dvaja respondenti uviedli, že nemajú deti vo veku 3 až 14 rokov. Preto celkovo analyzujeme 325 odpovedí.

Vzorka rodičov, ktorá sa zúčastnila na prieskume, zrejme nereprezentuje všetkých rodičov vo Zvolene. Vzhľadom na to, že účasť v prieskume bola dobrovoľná a prieskum sa uskutočnil elektronicky, do prieskumu sa mohli vo väčšej miere zapojiť rodičia, ktorí majú záujem alebo kompetencie venovať sa vzdelávaniu, alebo majú prístup k internetu, alebo potrebné digitálne zručnosti.

Z údajov o zapojených rodičoch do prieskumu zároveň vyplynulo, že sa doň vo väčšej miere zapojili rodičia s vyšším dosiahnutým vzdelaním a s vyššími príjmami.

Takmer polovica (47,1 %) zúčastnených rodičov mala vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa a takmer každý desiaty (9,2 %) rodič mal vysokoškolské vzdelanie 1. stupňa. Viac ako tretina (35,1 %) respondentov dosiahla stredoškolské vzdelanie s maturitou. Do prieskumu sa zapojilo len minimum (3,4 %) rodičov bez maturity

⁵ Podobne ako v prípade fokusových skupín, aj dotazník obsahoval otázky z ďalších tematických okruhov. Aj v tomto prípade však prezentujeme len najrelevantnejšie výsledky.

Rodičov sme požiadali, aby sami seba zaradili na rebríček podľa príjmov, pričom 1 znamenala najnižšie príjmy a 10 najvyššie príjmy. Najviac rodičov sa zaradilo do stredu príjmového rebríčka, čiže na úroveň 5 (27,1 %) alebo 6 (26,8 %). Prevažovali však rodičia s vyššími príjmami než nižšími. Približne pätina (19,7 %) sa zaradila na úroveň 7 a zhruba každý desiaty (9,7 %) rodič sa zaradil na úroveň 8. Na nižšie úrovne 4 a 3 sa zaradil výrazne nižší podiel zúčastnených rodičov.

Do prieskumu sa vo väčšej miere zapojili ženy, ľudia vo veku 36 až 45 rokov a ľudia bývajúci priamo vo Zvolene. Viac ako tri štvrtiny (79,7 %) zúčastnených rodičov boli ženy. Muži tvorili len 15,4 % respondentov. Takmer dve tretiny (63,4 %) zúčastnených rodičov mali od 36 do 45 rokov. 35 rokov a menej mala pätina (20 %) rodičov a 46 rokov a viac mal približne každý šiesty (16,6 %) rodič. Viac ako tri štvrtiny (77,5 %) zapojených rodičov bývajú priamo vo Zvolene. Pätina (20,3 %) býva v okolí Zvolena.

Viac ako polovica (58,2 %) zúčastnených rodičov mala aspoň jedno dieťa vo veku 10 až 14 rokov. Necelá polovica (48 %) mala aspoň jedno dieťa vo veku 6 až 9 rokov a približne tretina (33,5 %) mala aspoň jedno dieťa vo veku 3 až 5 rokov.

2.2 Predstavy rodičov o dobrej škole

2.2.1 Rodičia z majority

Vo fokusových skupinách sme zisťovali, ako si rodičia vo všeobecnosti predstavujú dobrú školu. Odpovede rodičov z majority, ktorí sa zapojili do fokusových skupín, sa menej venovali vzdelávacím výsledkom a viac zdôrazňovali iné aspekty rozvoja detí.

Pre viacerých rodičov bolo dôležité predovšetkým to, aby boli deti v škole spokojné. Učiteľky a učitelia by mali byť podľa nich motivovaní, využívať pri práci inovatívne metódy a k deťom pristupovať individuálne. Vedenie školy by zase malo byť podľa rodičov proaktívne a v škole by mala fungovať dobrá spolupráca medzi podporným a pedagogickým tímom. Vzdelávanie by sa malo orientovať na rozvoj zručností, samostatnosti, či osobnostných charakteristík detí.

Vo fokusových skupinách sa tiež objavila téma podpory duševného, ako aj fyzického zdravia detí. Podľa niektorých rodičov by mala dobrá škola zabezpečiť deťom program aj popoludní. Viacerí by uvítali inkluzívne vzdelávanie, no len za podmienky, že bude dobre nastavené a nebude prebiehať na úkor detí bez špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb. Prehľad výsledkov zhŕňa tabuľka.

Tabuľka 1: Charakteristiky dobrej školy podľa rodičov z majority

Šťastné dieťa, šťastný rodič, šťastný učiteľ

Vo všeobecnosti možno zhrnúť, že podľa zúčastnených osôb bola dobrá škola taká, v ktorej sú deti spokojné a šťastné, panuje v nej pozitívna atmosféra a celkovo dobré vzťahy medzi zamestnancami, deťmi aj rodičmi.

Motivované učiteľky, individuálny prístup a inovatívne metódy

Učiteľky a učelia v dobrej škole by mali byť podľa zúčastnených osôb motivovaní vzdelávať sa a mali by využívať inovatívne metódy, napríklad alternatívne metódy (Dalton, učenie vonku), či projektové vyučovanie (na ktoré by však deti mali mať priestor v škole, aby za nich projekty nevypracovávali rodičia).

Podľa niektorých rodičov by deti nemali dostávať domáce úlohy, alebo by mali byť domáce úlohy zaujímavé a motivujúce. Využívať by sa mohlo aj rovesnícke učenie a dôležitým prvkom výučby by mali byť nové technológie.

Okrem toho by mali mať učiteľky a učelia k deťom individuálny prístup a prihliadať na ich jedinečné charakteristiky, byť ochotní vysvetľovať im učivo a dávať individuálnu spätnú väzbu.

Zameranie na rozvoj zručností, samostatnosti, osobných kvalít, duševného aj fyzického zdravia

Škola by sa mala podľa rodičov vo výučbe orientovať na rozvoj zručností detí, využívanie vedomostí v živote (napríklad zahrnutie finančnej gramotnosti do predmetu matematika), podporovať u detí samostatné myslenie a tvorivosť.

Okrem vzdelávania by sa mala dobrá škola zameriavať aj na rozvoj sociálnych a emocionálnych zručností a viesť deti k tolerancii a pozitívne pôsobiť na ich správanie sa k iným ľuďom. Súčasťou dobrej školy by mali byť aj preventívne programy proti šikane či na podporu duševného zdravia.

Podľa viacerých rodičov by sa mala škola sústrediť aj na fyzické zdravie detí a podporu zdravého životného štýlu. Mala by mať posilnenú telesnú výchovu a podporovať u detí zdravé stravovacie návyky – napríklad skvalitnením ponuky školskej jedálne (vrátane šalátového baru), rozdávaním ovocia, zákazom automatov na sladkosti či prinášania si vlastných sladkostí.

Kvalitný čas aj popoludní

Podľa niektorých rodičov je dôležité aj to, aby škola deťom ponúkala možnosť tráviť čas v škole aj v popoludňajších hodinách. Prípadne by mohla pomôcť lepšia spolupráca so základnými umeleckými školami tak, aby aktivity na seba nadväzovali. Niektorí rodičia tiež uviedli, že škola by mohla zabezpečiť deťom dopravu a celodenný program.

Dobrá spolupráca podporného tímu a pedagogického zboru

Podľa niektorých rodičov by mali v škole pôsobiť aj pedagogickí asistenti či asistentky a odborní zamestnanci a zamestnankyne (školské psychologičky, špeciálni pedagógovia, logopedičky). Dôležité je však nastavenie fungovania inkluzívneho či podporného tímu, najmä spolupráce medzi učiteľkami a pedagogickými asistentkami. Pri nevhodnom nastavení môže byť prítomnosť asistenta na hodine rušivá.

Proaktívne a odborné vedenie školy

Riaditeľ či riaditeľka školy by mala byť proaktívna. Podľa niektorých rodičov by mali vedúce pozície zastávať dve osoby – ekonomicky či manažérsky orientovaná riaditeľka a pedagogicky orientovaná riaditeľka. Vedenie školy by malo mať záujem školu zlepšovať, skrášľovať priestory, zapájať ju do projektov.

Komunikácia s rodičmi

Dôležitou charakteristikou bola podľa rodičov aj komunikácia školy, a to predovšetkým smerom k rodičom. Škola by mala rodičov informovať o dôležitých zmenách (napríklad v učiteľskom zbore) a projektoch. Od rodičov by si mala pýtať spätnú väzbu (napríklad vo forme dotazníkov). Rodičom by tiež mohla poskytovať osvetové a edukačné aktivity – napríklad o výchovných témach či inklúzii. Učiteľky a učelia by si mali nájsť čas na individuálne konzultácie s rodičmi, prípadne by mohla škola rodičov aktívne zapájať do svojho chodu aj rozhodovania.

Inkluzívne vzdelávanie, ale vhodne nastavené

V neposlednom rade by mala byť podľa zúčastnených osôb dobrá škola inkluzívna. Podľa niektorých rodičov je inkluzívnosť vzdelávacieho prostredia dôležitá preto, že v deťoch pestuje empatiu. Iní rodičia uviedli problémy s umiestnením detí s určitými špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP) do základnej školy na Slovensku.

Rodičia však upozornili na to, že je dôležité, aby boli inkluzívne princípy v škole vhodne nastavené. Dôležité podľa nich bolo, aby sa inklúzia nerealizovala na úkor detí bez ŠVVP a nerušila vyučovací proces. Rovnako niektorí rodičia považovali za dôležité, aby sa princípy inkluzívneho vzdelávania zrozumiteľne vysvetlili deťom, ktoré nemajú ŠVVP (napríklad prečo majú deti so ŠVVP upravené podmienky pri hodnotení a skúšaní).

Iní rodičia uviedli, že by bolo vhodné zvážiť, v akých prípadoch a za akých okolností je inklúzia skutočne nutná (napríklad ju realizovať len pri určitom type znevýhodnenia alebo až na vyššom vzdelávacom stupni).

Zdroj: CVA

34

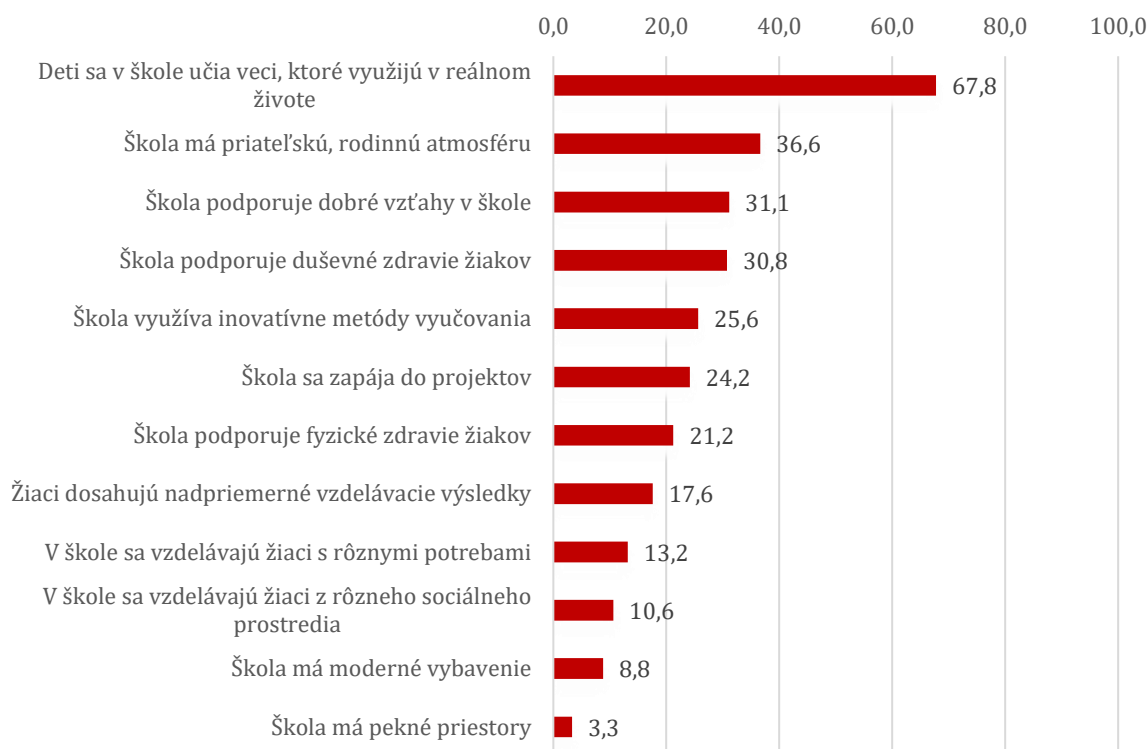
Na to, aká je podľa rodičov dobrá škola, sme sa ich pýtali aj v dotazníku. Z ponuky možností vyberali najviac tri charakteristiky, ktoré podľa nich najlepšie vystihujú dobrú základnú školu. Aj v dotazníkovom prieskume si rodičia menej vyberali charakteristiky súvisiace s akademickými vzdelávacími výsledkami. Nadpriemerné vzdelávacie výsledky žiakov a žiačok zaradilo medzi top tri charakteristiky dobrej školy len 17,6 % rodičov.

Viac ako dve tretiny (67,8 %) zúčastnených rodičov medzi top 3 charakteristikami dobrej školy uviedli, že deti sa učia veci, ktoré využijú v reálnom živote. Ostatné charakteristiky boli zastúpené vo výrazne menšej miere.

Pomerne často sa objavovali charakteristiky, ktoré súviseli s klímou školy alebo well-beingom žiakov. Viac ako tretina (36,6 %) rodičov za dobrú školu považovala takú, ktorá má priateľskú, rodinnú atmosféru. Necelá tretina rodičov medzi top tri vlastnosti zaradila to, že škola podporuje dobré vzťahy v škole (31,1 %) a duševné zdravie žiakov (30,8 %).

Pre približne štvrtinu rodičov bolo dôležité aj to, že škola využíva inovatívne metódy vyučovania (25,6 %) a zapája sa do projektov (24,2 %). Medzi top tri charakteristiky dobrej školy rodičia najmenej zaraďovali vlastnosti súvisiace so zložením žiactva – v škole sa vzdelávajú žiaci s rôznymi potrebami (13,2 %) alebo žiaci z rôzneho sociálneho prostredia (10,6 %) a vlastnosti týkajúce sa materiálno-technického vybavenia školy – škola má moderné vybavenie (8,8 %) alebo pekné priestory (3,3 %).

Graf 35: Ak by ste mali vybrať tri charakteristiky, ktoré podľa Vás najlepšie vystihujú dobrú základnú školu, ktoré by to boli?

Zdroj: CVA

Poznámka: N = 273. Rodičia mali označiť najviac tri možnosti. Boli vyradené odpovede, ktoré označili viac ako tri možnosti.

Predstavy rodičov o dobrej škole sme zisťovali aj prostredníctvom ďalšej otázky, ktorá zisťovala príklon rodičov **k jednému z dvoch protikladných názorov o škole**. Položka bola inšpirovaná dotazníkom z českého prieskumu (Čada, Hůle, 2019), ktorý sledoval rovnostárske vs. hierarchické nastavenie rodičov. Dvojice položiek boli formulované tak, aby vystihovali tradičnejší, resp. hierarchickejší štýl vzdelávania a rovnostárskejší štýl vzdelávania.

Vo väčšine položiek sa zúčastnení rodičia prikláňali k rovnostárskemu štýlu vzdelávania. Približne tri štvrtiny (76 %) rodičov sa prikláňali k tomu, že do rozhodovania o smerovaní školy by sa mal zapájať učiteľský zbor, rodičia aj žiaci. Naopak k názoru, že o smerovaní školy by mal rozhodovať najmä riaditeľ, sa prikláňala výrazne nižšia časť rodičov (12,9 %).

Výrazne viac rodičov – necelé tri štvrtiny (71,1 %) – sa prikláňali aj k tomu, že škola by mala žiakov učiť skôr spolupráci než súťaživosti (9,2 %). Pomerne veľa rodičov, takmer dve tretiny (64,6 %), sa prikláňali aj k tomu, že dobrá škola by mala používať skôr inovatívne metódy vyučovania než tradičné (17,5 %).

Ďalej sa väčšia časť rodičov sa prikláňala aj k názoru, že učivo by sa malo skôr prispôbovať individuálnym potrebám žiakov (53,2 %), než aby všetci žiaci postupovali podľa rovnakého učiva (28,6 %), že triedy by mali byť skôr zložené zo žiakov na rôznej úrovni (48 %), než aby sa žiaci do tried zaraďovali podľa výkonu

(26,8 %) a že žiaci v škole by mali pochádzať z rôznorodého sociálneho, ekonomického a kultúrneho prostredia (47,7 %), než aby žiaci pochádzali z podobného sociálneho, ekonomického a kultúrneho prostredia (20,9 %).

Rodičov rozdeľovala otázka domácich úloh. Približne rovnaká časť rodičov sa prikláňala k tomu, že v dobrej škole by žiaci nemali dostávať domáce úlohy (39,4 %) ako k tomu, že žiaci by mali dostávať domáce úlohy (36,9 %).

Väčší príklon k hierarchickému alebo tradičnejšiemu modelu vzdelávania vyjadrila väčšia časť rodičov v otázke týkajúcej sa známkovania. Viac rodičov sa prikláňalo k tomu, že žiaci by mali dostávať známky (57,5 %) než aby nedostávali (25,5 %). Podobne sa rodičia prikláňali k tomu, že učiteľ by mal k žiakom pristupovať z pozície autority (41,8 %) než z partnerskej pozície (35,1 %).

Graf 36: Aké by podľa Vás malo byť nastavenie dobrej základnej školy?

Zdroj: CVA

Poznámka: Položky sú zoradené podľa podielu rodičov, ktorí označili možnosť 5, 6 alebo 7.

2.3 Rodičia z vylúčenej rómskej komunity

Vo fokusovej skupine s rodičmi žijúcimi v lokalitách Pustý hrad a Unionka sa nám nepodarilo komplexne vyzbierať predstavy o dobrej škole. Rodičia informovali predovšetkým o svojich skúsenostiach so školami, ktoré navštevovali ich deti. Z týchto výpovedí však možno vyčítať, aké sú predstavy týchto rodičov o tom, ako by mala škola pristupovať k ich deťom, a teda čo je podľa nich dobrá škola.

Vo fokusovej skupine sa pritom objavili pozitívne aj negatívne hodnotenia. V skupine s majoritnými rodičmi sa informácie o problémoch so školami vyskytovali skôr ojedinele. Všeobecné pozitívne vnímanie škôl vo Zvolene v tejto cieľovej skupine naznačujú aj výsledky dotazníkových otázok, ktoré sa týkali hodnotenia ponuky základných škôl (prezentujeme ich v ďalšej časti). Práve negatívne hodnotenie škôl rómskymi rodičmi do veľkej miery dotváralo obraz o tom, ako si títo rodičia predstavujú dobrú školu.

2.3.1 Spravodlivý prístup k rómskym deťom

Rodičia sa pri hodnotení škôl najviac zameriavali na prístup vyučujúcich alebo iných zamestnancov škôl k ich deťom. Medzi oceňovanými charakteristikami bol predovšetkým spravodlivý prístup k rómskym deťom.

Podľa rodičov bolo dôležité, aby učitelia a učiteľky známkovali deti podľa ich schopností a výkonu. Rovnako vítali to, ak vyučujúci nedali deťom pocítiť, že pochádzajú z vylúčenej komunity, ale naopak sa snažili budovať férové, priateľské a rovnostárske prostredie v škole.

37

[U]rčite to závisí od toho učiteľa, ako si tie deti hneď na začiatku niekde schmatne, hej, ako sa povie, tú triedu. Ako dá deti do celku. Nie, že to polovica budete tu, polovica tu. (...) A ako tie deti vedie.

Dobrá učiteľka... Hneď na začiatku dala deťom vedieť – ideme tvoriť jeden celok, nebudeme sa ani povyšovať, ani ponížovať, budeme držať ako rodina. Doteraz to funguje, či je to v treťom ročníku, či je to v deviatom ročníku.

Môj syn chodí aj s bielymi, ale [učiteľka] nedá pocítiť, že ty si cigán, ty si z Pustého hradu, nedá pani [učiteľka] pocítiť.

Nie všetci rodičia však mali s takýmto prístupom skúsenosť. Viacerí informovali o tom, že niektoré učiteľky a učitelia, či iní zamestnanci škôl pristupovali k rómskym deťom negatívne. Dochádzalo podľa nich k ponížovaniu detí, dokonca k otvorene rasistickým prejavom.

Vždy im dali pocítiť a ukázali im, že kto sú ony, kto sú naše rómske deti. Vždy keď sa niečo riešilo medzi spolužiakmi, medzi sebou, tak tam učiteľka nebola férová a vždy sa postavila na tú stranu nerómskeho chlapčeka.

Lebo ona nerieši učivo, ale skade sú (...) Že tancujú, pijú. A rieši takéto veci.

Chýbajúca podpora pre rómske deti, ako aj nespravodlivý či ponižujúci prístup vyučujúcich pritom mali podľa rodičov negatívne dôsledky na duševné zdravie detí.

Viete, a to dieťa potom má aj strach ísť do tej školy. Ja som sa veľa s mojou dcérou o tom rozprávala. Ona potom bola taká uzavretá. Že proste ona nejde do školy, mala som veľký problém s týmto.

A dcéra je astmatička, prišlo jej zle [po tom, ako učiteľka nakričala na deti], stresy mala, plakala, nechcela mi už na druhý raz do školy ísť, sa bála.

... učiteľka nemôže ponižovať dieťa pred všetkými. Ani tak, ani v súkromí, nemôže ponižovať dieťa. Pretože to ostáva na psychike.

2.3.2 Podpora rómskych detí v učení sa

Dôležitou témou bola pre rómskych rodičov aj podpora ich detí v učení sa. Za pozitívum rodičia považovali to, ak sa učiteľky a učitelia rómskym deťom venovali a pomáhali im zvládnuť učivo.

Ja si myslím, že (...) by mala vysvetliť učivo a nie povedať, ty to máš vedieť sama.

[Ja] si myslím, že tí učitelia sú tam na to, že dneska nie je rozdiel, či je biely, či je fialový, či je ružový. Že tu ide, ja si myslím, o tie deti, o tú schopnosť, akú tú schopnosť tie deti majú, hej. (...) [J]a si myslím, že tí učitelia by sa mali prispôbiť k tým deťom.

Niektorí zo zúčastnených rodičov však mali pocit, že učiteľky a učitelia naopak podceňujú schopnosti rómskych detí a ich potenciál vzdelávať sa, a to najmä kvôli ich sociálnej a ekonomickej situácii či etnickému pôvodu. Vyučujúci podľa rodičov pristupovali k deťom s predpokladom, že nedokážu zvládnuť učivo a neposkytovali im dostatočnú podporu v učení sa.

Oni ich, viete čo, doslova, potláčajú. Že proste oni nie, aby tie deti podvihli, že áno, máš na to (...) alebo by [im] dopomohli.

A toto je tu ten problém, že tí učitelia niekedy, oni sa snažia urobiť z našich detí, z rómskych, že proste nezvládajú učivo, nevedia, lebo sú z takého prostredia.

2.3.3 Podporný personál

Vo fokusovej skupine s rómskymi rodičmi sa objavila aj téma podpory rómskych detí v škole. Viacerí rodičia hovorili najmä o dôležitosti podporného personálu v škole.

Rodičia mali skúsenosť s pôsobením rómskej asistentky v škole. Jej úlohou bolo dohliadať na rómske deti a poskytovať im podporu. Vďaka prítomnosti rómskej asistentky sa rodičia cítili bezpečnejšie. Ako pozitívum bolo hodnotené aj to, že asistentka je Rómka a pozná komunitu, z ktorej deti pochádzajú.

[P]ani [rómska asistentka], ktorá, [keď] deti skončia, ako napríklad keď sú prváci, druháci, tak že pozor dáva na nich, nepúšťa ich von z tej školy, že človek už aj tak je spokojnejší, že nejdú von.

Táto pani [rómska asistentka], ona bola vždy taká, že keď dcéra nevedela alebo nechápala na tej hodine (...) tak ona jej to vždycky (...) že poradila tým našim deťom. Vedela, z akého prostredia sú.

2.3.4 Prístupnosť školy

Ďalšou dôležitou témou, z ktorej možno odvodiť predstavy rómskych rodičov o dobrej škole, bola téma prístupnosti školy, a to z hľadiska možnosti fyzického vstupu do budovy, dopravnej dostupnosti či z hľadiska dostupnosti personálu v prípade, že rodičia potrebovali so školou riešiť nejaké problémy.

Mnohí rodičia sa sťažovali na to, že majú zakázané vstupovať do budovy školy. Zákaz sa mal pritom týkať len rómskych rodičov. Túto situáciu považovali rodičia za nespravodlivú. Počas skupinového rozhovoru sa k téme opakovane vracali a poukazovali na nerovnaké pravidlá pre rómskych a nerómskych rodičov. Na otázku, čo by sa malo zmeniť v škole, ktorú navštevujú ich deti, väčšina rodičov odpovedala, že by im mal byť povolený prístup do školy rovnako, ako nerómskym rodičom.

A nepáčilo sa nám ani to, myslím, že to povieť za každú jednu, že vždy vám dali tí učitelia pocítiť, to vedenie, hej, že biela mama do školy mohla vstúpiť, mohla vybehnúť aj na poschodie, dieťa si odniesť, ale rómskej mame hneď ukázali stop.

Z mojej strany, ja si myslím, ten prístup k tým deťom. že proste, aj k tým rodičom, tak, ako povedala [iná účastníčka], že proste aby púšťali (...). No proste keď môže biela vojsť, môže aj rómska, hej?

Okrem diskriminačnej povahy zákazu vstupu do školy informovali rodičia aj o praktických problémoch, ktoré im zákaz spôsoboval. Niektorí rodičia pociťovali, že kvôli zákazu vstupu nemajú dosť informácií o tom, čo sa v škole deje. Najmä rodičom mladších detí prekážalo, že kvôli zákazu nemôžu pomôcť svojim deťom pri prezliekaní a nemôžu ich odviesť do triedy. Jedna z účastníčok tiež opísala situáciu, kedy musela dlhšiu dobu čakať pred školou, aby dieťaťu zaplatila za učebnice. A podľa skúsenosti jednej účastníčky dokonca rodičia nemohli vstúpiť do školy ani v prípade, že sa ich dieťaťu niečo stalo.

Akoby, my vychádzame z toho názoru, že čo nám povedia naše deti. Ako rozumiete, keď my nemáme prístup do tej školy, tak my nevieme, čo sa tam deje.

Ani prezlieť, akože, prvák, to je zle. Keď ide hore po tých schodoch a vy si ho nemôžete ísť prezlieť.

Alebo príklad (...) mala som zaplatiť dcére do školy knihy. Mala som celých 100 euro, poviem tak, ako je, bála som dať dcére do ruky stovku. (...) Volám učiteľovi, že som pred školou. Čakám tam pol hodinu, nikto si pre peniaze neprišiel. To keby neprišiel ďalší učiteľ, ktorý odchádzal momentálne zo školy (...) ja nemám dcére ako zaplatiť knihy. Bola prestávka, učiteľa nikde.

Moja [dcéra] mala úraz v škole, nepustili nás do školy. Pred školou stála sanitka, ja som ako mama musela čakať pred školou, aby mi moje dieťa vyniesli von, krvavé, mala rozťatú peru a do sanitky s ňou. No keby nebola pani [rómska asistentka], tak čo?

Ďalšou témou v oblasti prístupnosti školy bola dopravná dostupnosť. Rodičia informovali o nedostatkoch verejnej dopravy z lokalít Unionka a Pustý hrad. Ranné spoje boli podľa ich slov preplnené, prípadne mali problém odvádzat deti do rôznych zariadení (ako podrobnejšie ukazujeme v časti venovanej názorom rodičov na zmenu školských obvodov).

[U]rčite by bolo dobre, keby ten školský autobus bol. Lebo je to lepšie pre tie deti. Odniesie deti na Jednotku, hej? A ďalej tie deti ďalšie pokračujú.

Mne chlapec ani kvôli tomu nejde na autobus. (...) Lebo je preplnený (...) Tam sa tlačí a nemá ako vystúpiť (...) No pešo [chodí] na Jednotku. Ale keď je takto že chladnejšie, tak posielam ho na autobus, ale nechce ísť kvôli tomu, že ledva vystúpi von.

40

Napokon sa rodičia venovali téme prístupnosti komunikácie so školou. Niektorí rodičia mali s komunikáciou so zamestnancami a zamestnankyňami dobrú skúsenosť. Niektorí sa však nedokázali s personálom spojiť ani v prípade, že to potrebovali. Pre niektorých tiež predstavovala prekážku výlučná elektronická komunikácia cez systém EduPage.

Moja [dcéra], v piatom ročníku to ešte bola, mala som problém s učiteľkou (...) k pani riaditeľke som sa vôbec nedostala, ani k tej pani učiteľke. Riešili sme cez tretích, štvrtých (...)

Tam to všetko ide cez telefóny, cez ten Edupage.(...) Kým sa človek do toho dostane. Je to ťažko, no, hej, veľa je toho. Napríklad úlohy, nejaké akcie, všetko to ide cez to, no. Nekomunikujete s učiteľkou.

Vyjadrenia rodičov naznačujú, že prístupnosť školy – či už z hľadiska vstupu do budovy, dopravnej dostupnosti, alebo komunikácie – považovali rodičia za dôležitú. Obmedzenie dostupnosti a prístupnosti školy hodnotili negatívne.

2.4 Hodnotenie ponuky základných škôl vo Zvolene z pohľadu rodičov

2.4.1 Rodičia z majority

Informácie o celkovom hodnotení ponuky základných škôl vo Zvolene sa nám podarilo vyzbierať len vo fokusových skupinách s rodičmi z majority. Rodičov, ktorí sa zúčastnili týchto skupín, sme sa spýtali na to, či im v ponuke základných škôl vo Zvolene niečo chýba.

Rodičia uviedli, že vo Zvolene nie je žiadna škola, ktorá by poskytovala vzdelávanie alternatívnymi metódami. Rodičom tiež chýbal aj proaktívnejší prístup škôl k budovaniu školskej komunity, zapájaniu rodičov do spoločných akcií a sťažovali sa aj na úroveň komunikácie. Podľa niektorých rodičov chýbala vo Zvolene aj základná škola, ktorá by poskytovala kvalitné vzdelávanie na 2. stupni a ako nedostatočnú hodnotili aj ponuku mimoškolských aktivít v školách. Výsledky analýzy fokusových skupín zhŕňa nasledujúca tabuľka.

Tabuľka 2: Nedostatky v ponuke základných škôl vo Zvolene podľa rodičov

Alternatívne vzdelávanie
Zúčastneným osobám v ponuke základných škôl vo Zvolene najčastejšie chýbali možnosti alternatívneho vzdelávania. Pod tým mali na mysli napríklad inovatívne metódy výučby, demokratické prístupy vo výchove, vzdelávanie pre nadané deti, prírodné (lesné) vzdelávanie či konkrétne alternatívne vzdelávacie programy ako Montessori alebo Dalton. Ako príklad uvádzali rodičia školy v iných mestách v blízkosti Zvolena – Základnú školu u Filipa a základnú školu Narnia v Banskej Bystrici, základnú školu v Štiavnických Baniach (sokoliarstvo) či základné školy v Banskej Štiavnici. V rámci Zvolena tiež vznikla “rodičovská skupinka” na Môťovej pre deti na domácom vzdelávaní či “rodinná škola” na sídlisku Sekier.
Budovanie školskej komunity a komunikácia
Vo fokusových skupinách zaznelo aj to, že v ponuke základných škôl vo Zvolene chýba komunitná alebo rodinná škola. Vo všeobecnosti zúčastnené osoby informovali o tom, že školy vo Zvolene neprístupujú aktívne k utužovaniu vzťahov medzi školou a rodičmi a rodičmi navzájom. Školy podľa zúčastnených osôb rodičov neinformovali dostatočne, nevysvetľovali, aké aktivity a prečo realizujú, napríklad čo deťom prinášajú rôzne projekty, do ktorých sú školy zapojené. Školám chýba aj kvalitnejšia propagácia a PR.
Kvalitný druhý stupeň
Niektorým rodičom chýbala vo Zvolene škola, ktorá by poskytovala kvalitné vzdelávanie aj na 2. stupni. Obsah vyučovania bol na 2. stupni podľa zúčastnených osôb príliš preplnený a málo sa zameriaval na rozvoj zručností, ako napríklad na čítanie s porozumením. Učiteľky a učitelia na druhom stupni zase podľa zúčastnených osôb príliš tlačili na výkon žiakov a nevenovali im dostatočnú pozornosť. Ako problematický niektoré zúčastnené osoby vnímali aj prechod medzi 1. a 2. stupňom.

Praktické vyučovanie

Niektorým zúčastneným rodičom chýbalo v školách aj praktické vyučovanie, na ktorom by sa deti učili domáce práce a praktické zručnosti, ktoré by mohli využiť vo svojom živote, ako napríklad varenie alebo šitie.

Ponuka mimoškolských aktivít v školách

Podľa rodičov chýba v základných školách vo Zvolene aj kvalitnejšia ponuka mimoškolských aktivít (krúžkov po vyučovaní). Školy by mali poskytovať aktivity pre deti počas celého dňa, vďaka čomu by rodičia nemuseli riešiť náročnú logistiku s doprovodom na krúžky. Celodenný program v škole by podľa rodičov pomohol aj deťom z vylúčenej rómskej komunity. Ako príklad uviedla jedna zo zúčastnených osôb USA, kde na školách fungujú aj popoludňajšie aktivity, napríklad vo forme športových klubov.

Pomôcť by mohla aj lepšia spolupráca základných škôl so základnými umeleckými školami, aby umelecké vyučovanie nadväzovalo na dopoludňajšie vzdelávanie v základnej škole.

Zdroj: CVA

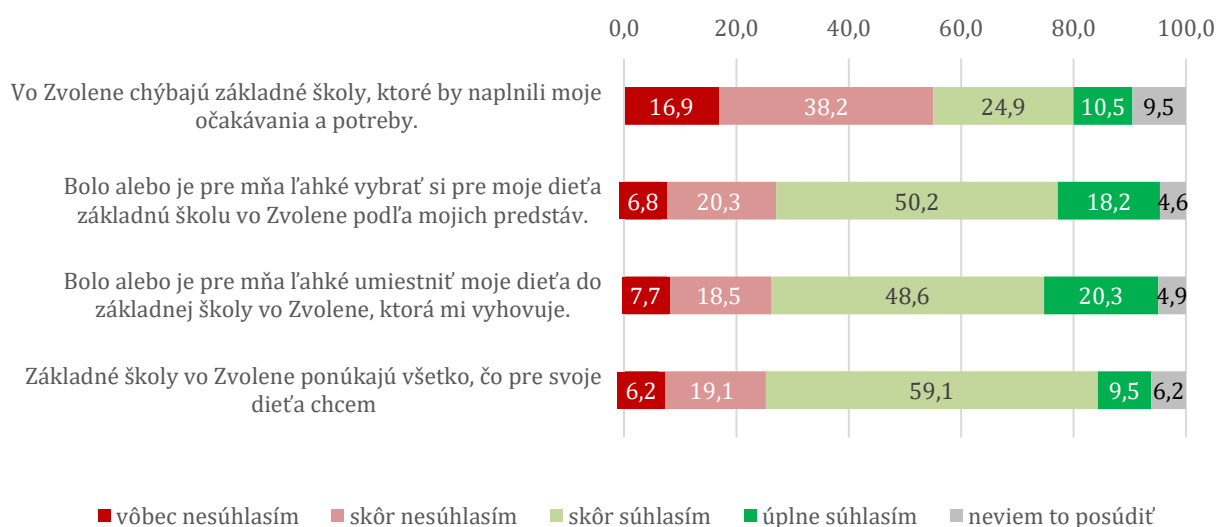
Na celkové hodnotenie ponuky základných škôl vo Zvolene sme sa pýtali rodičov aj v dotazníkoch. Požiadali sme ich, aby vyjadrili, nakoľko súhlasia s jednotlivými výroky o vzdelávacej ponuke vo Zvolene.

Výsledky ukázali, že len menšia časť zúčastnených rodičov je s ponukou základných škôl vo Zvolene nespokojná. Približne tretina (35,4 %) rodičov úplne alebo skôr súhlasila s tým, že vo Zvolene chýbajú základné školy, ktoré by naplnili ich očakávania a potreby. Naopak, s týmto výrokom nesúhlasila viac ako polovica (55,1 %) rodičov.

Viac ako dve tretiny rodičov zároveň súhlasili s tým, že bolo, alebo je pre nich ľahké vybrať si pre svoje dieťa základnú školu vo Zvolene podľa ich predstáv (68,3 %), že bolo, alebo je pre nich ľahké umiestniť svoje dieťa do základnej školy vo Zvolene, ktorá im vyhovuje (68,9 %) a že základné školy vo Zvolene ponúkajú všetko, čo pre svoje dieťa chcú (68,6 %). Nesúhlas s týmito výroky vyjadrila zhruba štvrtina rodičov.

42

Graf 37: Hodnotenie ponuky základných škôl vo Zvolene

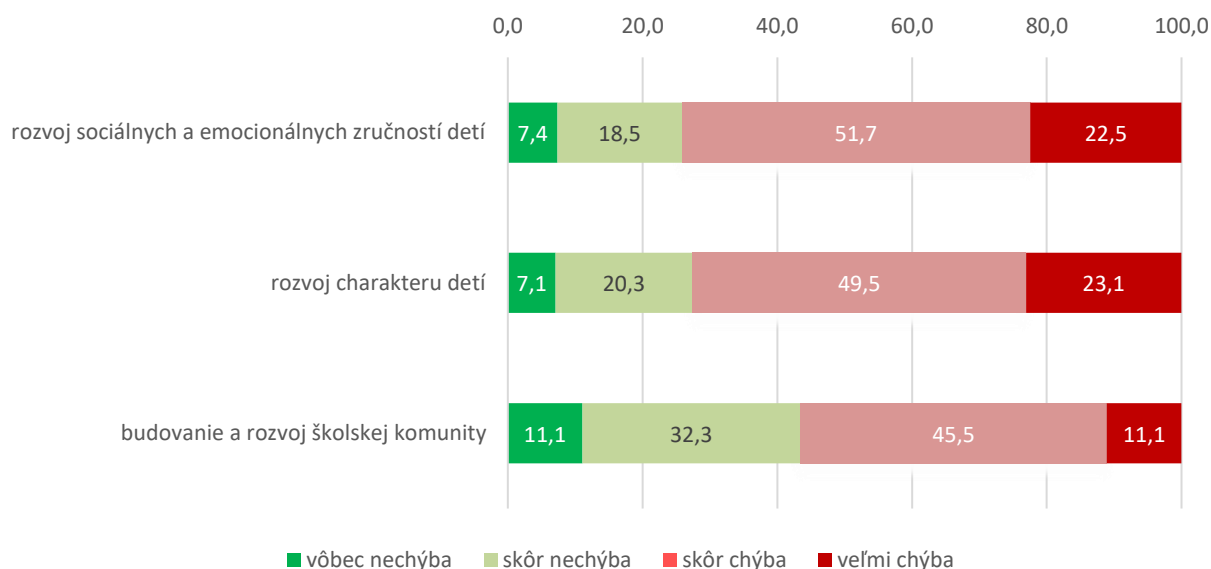
Zdroj: CVA

Poznámka: Položky sú zoradené podľa podielu rodičov, ktorí vôbec alebo skôr nesúhlasili s daným výrokom.

Rodičov sme sa konkrétne pýtali aj na to, či im v ponuke základných škôl vo Zvolene chýbajú alebo nechýbajú vzdelávacie, či výchovné programy s určitým zameraním. Rodičia odpovede vyberali z viacerých možností, ktoré sme zatriedili do jednotlivých skupín programov.

Prvá skupina sa detailnejšie sústreďovala na programy zamerané na rozvoj sociálnych a osobnostných charakteristík či vzťahov v škole. Ukázalo sa, že najviac rodičom (približne trom štvrtinám) chýbajú programy zamerané práve na rozvoj sociálnych a emocionálnych zručností detí (74,2 %), ako aj na rozvoj charakteru detí (72,6 %). Viac ako polovici (56,6 %) rodičov chýbajú aj programy na budovanie a rozvoj školskej komunity.

Graf 38: Chýbajú alebo nechýbajú Vám osobne v ponuke základných škôl vo Zvolene programy zamerané na iné aspekty rozvoja detí?

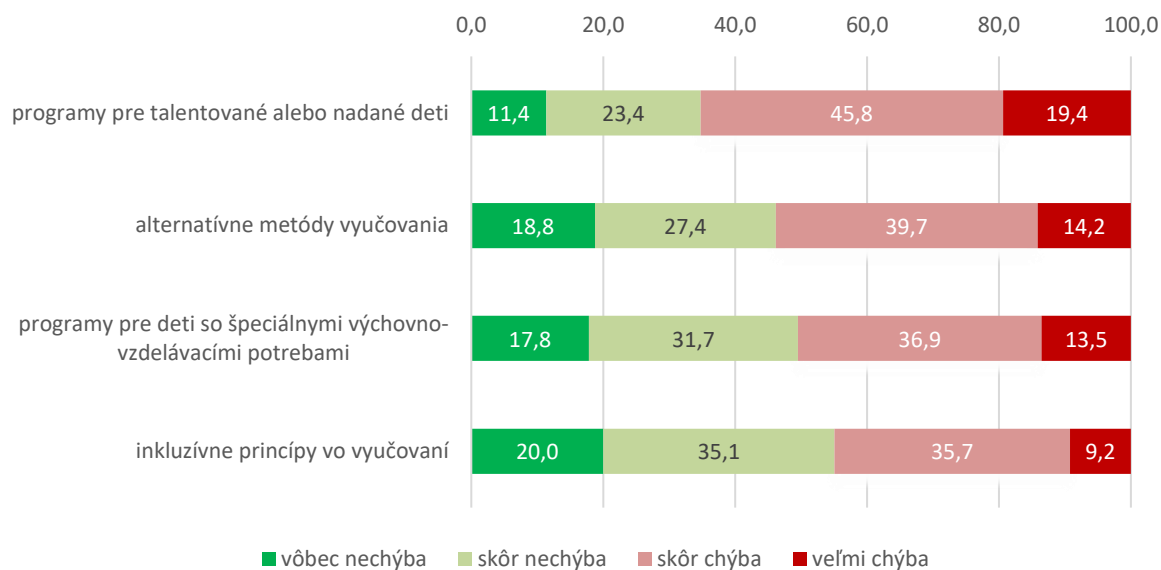

Zdroj: CVA

Poznámka: Odpovede sú zoradené podľa podielu rodičov, ktorí uviedli, že im veľmi alebo skôr chýba daný program.

Druhá oblasť sa zamerala na programy založené na určitých metódach výučby. Tu približne dvom tretinám (65,2 %) rodičov chýbajú aj programy pre talentované alebo nadané deti. Zhruba polovici chýbajú tiež programy zamerané na alternatívne metódy vyučovania (53,8 %) a programy pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (50,5 %). Menej ako polovici (44,9 %) chýbajú programy zamerané na inkluzívne princípy vo vyučovaní.

Graf 39: Chýbajú alebo nechýbajú Vám osobne v ponuke základných škôl vo Zvolene programy zamerané na určité metódy výučby?

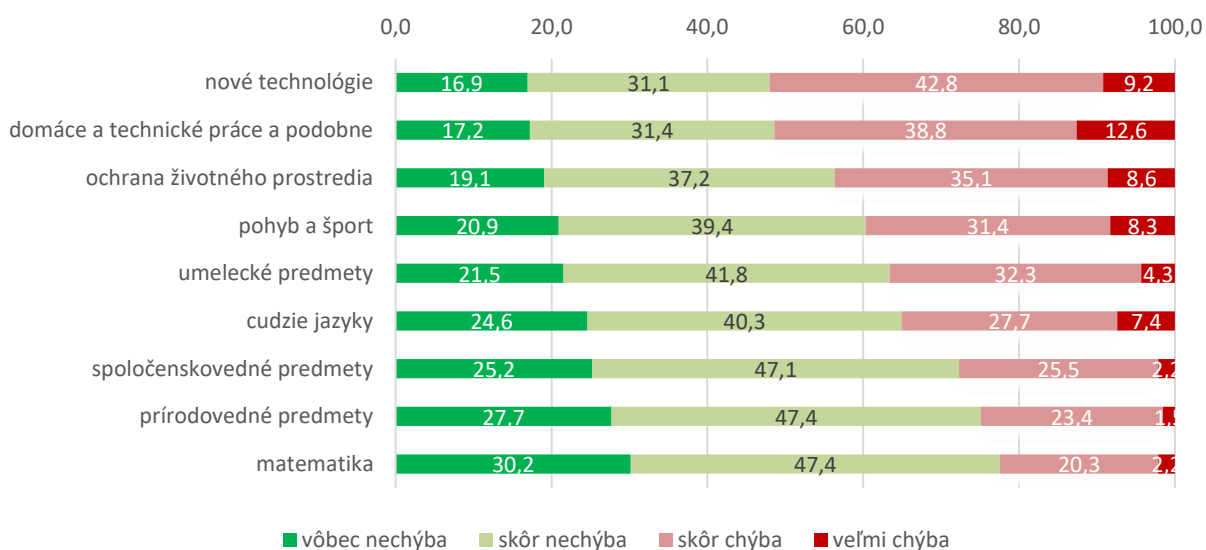
Zdroj: CVA

Poznámka: Odpovede sú zoradené podľa podielu rodičov, ktorí uviedli, že im veľmi alebo skôr chýba daný program.

Ďalšia oblasť sa sústredila na obsah vzdelávania. Z hľadiska obsahu vzdelávania približne polovici rodičov chýbajú programy so zameraním na nové technológie (52 %) a domáce a technické práce (51,4 %). Menej ako polovici (43,7 %) chýbajú aj programy o ochrane životného prostredia a viac ako tretine chýbajú programy so zameraním na pohyb a šport (39,7 %), umelecké predmety (36,6 %) a cudzie jazyky (35,1 %). Najmenšej časti rodičov chýbajú programy zamerané na spoločenskovedné predmety (27,7 %), prírodovedné predmety (24,9 %) a matematiku (22,5 %).

44

Graf 40: Chýbajú alebo nechýbajú Vám osobne v ponuke základných škôl vo Zvolene programy so zameraním na určitú vzdelávaciu oblasť?

Zdroj: CVA

Poznámka: Odpovede sú zoradené podľa podielu rodičov, ktorí uviedli, že im veľmi alebo skôr chýba daný program.

2.5 Hodnotenie zmien vo fungovaní základných škôl vo Zvolene z pohľadu rodičov

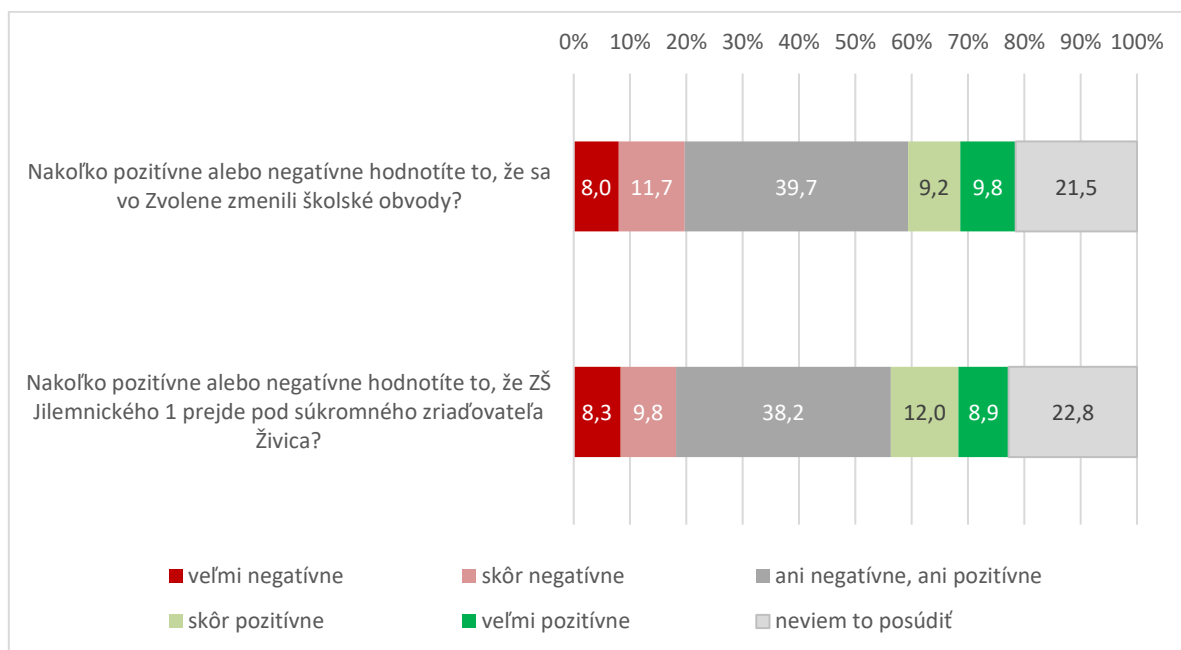
2.5.1 Rodičia z majority

Hodnoteniu zmien vo vzdelávacom prostredí vo Zvolene sa venoval najmä dotazníkový prieskum. Vo fokusových skupinách sa k tejto téme vyjadrovali rodičia z majoritnej spoločnosti skôr sporadicky. Prostredníctvom dotazníka sme zisťovali, aké názory majú rodičia na zmenu obvodov základných škôl vo Zvolene a na zmenu zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického 1.

O zmene školských obvodov bola informovaná necelá polovica (43,4 %) rodičov a o zmene zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického 1 viac ako polovica (59,1 %) rodičov⁶. Názory rodičov na tieto zmeny boli skôr nevyhranené. V prípade zmeny školských obvodov 39,7 % rodičov uviedlo, že túto zmenu nehodnotia ani pozitívne ani negatívne a ďalších 21,5 % to nevedelo posúdiť. Pozitívne alebo negatívne hodnotila zmenu necelá pätina rodičov (19 % pozitívne a 9,8 % negatívne).

Podobne hodnotili rodičia aj zmenu zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického 1. Viac ako tretina (38,2 %) rodičov nehodnotila túto zmenu ani pozitívne ani negatívne a ďalšia necelá štvrtina (22,8 %) to nevedela posúdiť. Menej než pätina (18,1 %) rodičov hodnotila zmenu zriaďovateľa negatívne a asi pätina (20,9 %) pozitívne.

Graf 41: Hodnotenie zmeny školských obvodov a zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického 1

Zdroj: CVA

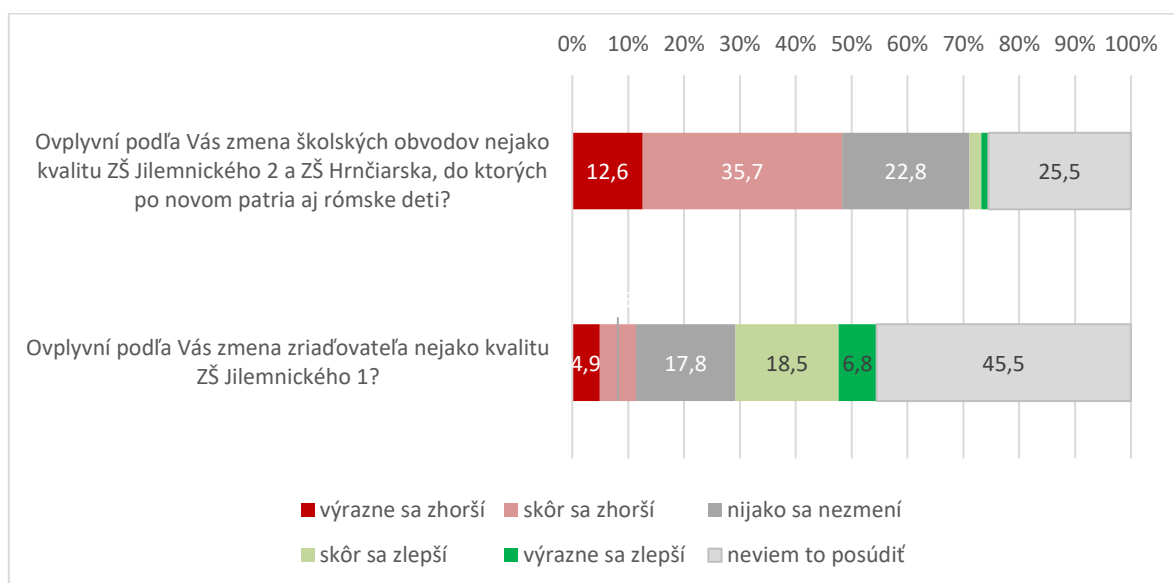
Ďalej sme sa rodičov pýtali, či tieto zmeny podľa nich nejakým spôsobom ovplyvnia kvalitu škôl, ktorých sa zmeny dotknú. Takmer polovica (48,3 %) rodičov uviedla, že zmena školských obvodov podľa nich

⁶ Obe zmeny sme v dotazníku stručne opísali a následne sme sa rodičov spýtali, či o týchto zmenách vedia.

negatívne ovplyvní kvalitu základných škôl ZŠ P. Jilemnického 2 a ZŠ Hrnčiarska, do ktorých po novom patria aj deti z vylúčených lokalít Pustý hrad a Unionka. O čosi viac ako pätina (22,8 %) odhadovala, že kvalita škôl sa v dôsledku zmeny nijako nezmení a štvrtina (25,5 %) to nevedela posúdiť. Len minimum (3,4 %) rodičov si myslelo, že kvalita týchto škôl sa v dôsledku zmeny obvodov zlepší.

Zmenu zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického 1 hodnotili rodičia o čosi pozitívnejšie, hoci veľká časť (45,5 %) dopady tejto zmeny nevedela posúdiť a necelá pätina (17,8 %) predpokladala, že sa kvalita školy v dôsledku zmeny zriaďovateľa nijako nezmení. Zároveň si však štvrtina (25,3 %) rodičov myslela, že kvalita ZŠ P. Jilemnického 1 sa po zmene zriaďovateľa zlepší a len menšia časť rodičov (11,4 %) si myslela, že by mohlo dôjsť k zhoršeniu.

Graf 42: Hodnotenie vplyvu zmien na dotknuté školy

Zdroj: CVA

2.5.2 Rodičia z vylúčenej rómskej komunity

O zmene školských obvodov aj zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického 1 v rámci kvalitatívneho výskumu detailnejšie informovali rodičia v lokalitách Pustý hrad a Unionka. Rodičov sme sa, podobne ako v dotazníkovom prieskume, pýtali, či dostali informácie o týchto zmenách a ako zmeny hodnotia.

2.5.2.1 Informovanosť o zmenách

Keďže v čase konania fokusovej skupiny vo Zvolene už platili nové školské obvody, časť detí z lokalít Unionka a Pustý hrad už začala patriť do škôl ZŠ P. Jilemnického 2 a ZŠ Hrnčiarska. Rodičia teda o týchto zmenách vedeli. Dôvody, pre ktoré tieto zmeny nastali, však nepoznali a prinajmenšom tých rodičov, ktorí sa zúčastnili fokusovej skupiny, o dôvodoch ani nikto neinformoval.

O zmene zriaďovateľa mali rodičia viac informácií, no viacerí pociťovali, že s nimi škola o týchto zmenách nekomunikovala dostatočne. Informácie o zmene zriaďovateľa čerpali rodičia zo sociálnej siete Facebook a informoval ich aj komunitný pracovník mesta a jeden zamestnanec ZŠ P. Jilemnického 1.

Facilitátor:

Skúste možno povedať, že či teda o týchto zmenách viete a odkiaľ to máte, tieto informácie (...)

Rodič:

Z Facebooku.

Tuto [komunitný pracovník mesta], pán [učiteľ školy Jilemnického 1], tí to dopredu nám povedia, že aby sme sa pripravili na to, že bude súkromná škola. Ale ideš do školy, nikto ti nič nepovie.

Práve vďaka komunikácii so sociálnym pracovníkom a učiteľom školy sa podarilo rozptýliť aj obavy rodičov zo zmeny zriaďovateľa. Tie sa týkali najmä financií. Keďže škola prechádza pod súkromného zriaďovateľa, rodičia sa obávali, že ich deti nebudú môcť ďalej navštevovať školu, prípadne že sa v škole bude platiť školné, alebo sa budú nosiť uniformy.

[Komunitný pracovník mesta a učiteľ zo školy Jilemnického 1] [n]ás ubezpečovali, že (...) áno, že zobral to teraz súkromník, ale že proste aby sme sa neobávali, že tie naše deti tam zostanú naďalej.

Tak som išla za pánom [učiteľom školy Jilemnického 1], spýtala som sa ho a povedal, že (...) vôbec neprídeme ani o peniažky, ani že sa to platiť nebude, ani rovnošaty.

47

Napriek tomu sa ukázalo, že miera informovanosti rodičov sa líšila. Jedna z účastníčok napríklad zrejme nevedela, že zo ZŠ P. Jilemnického 1 sa stáva súkromná škola a dozvedela sa to počas fokusovej skupiny od inej účastníčky.

2.5.2.2 Hodnotenie zmien

Prebiehajúce zmeny hodnotili rodičia prevažne pozitívne. V prípade zmeny školských obvodov oceňovali najmä to, že sa budú ich deti vo väčšej miere vzdelávať spoločne s ostatnými deťmi vo Zvolene. Podľa rodičov bol problém, ak sa v jednej škole koncentruje príliš veľa rómskych detí alebo sa v školách vytvárajú segregované rómske triedy.

Podľa mňa je to dobré, pretože neni dobre na jednej škole ich veľa, hej? Tak že to porozhadzovali, ja to beriem.

Poukázali však aj na viacero problémov, ktoré sa pri nastavovaní školských obvodov nepodarilo ošetriť. V prvom rade sa pri prerozdeľovaní neprihliadalo na to, či nemajú deti na ZŠ P. Jilemnického 1 nejakých súrodencov. Viaceré deti tak boli zaradené na ZŠ P. Jilemnického 2 alebo ZŠ Hrnčiarska, zatiaľ čo ich

súrodenci sa vzdelávali na ZŠ P. Jilemnického 1. To spôsobovalo ťažkosti predovšetkým pri odprevádzaní detí do škôl. Niektorí rodičia hodnotili negatívne aj to, že si súrodenci v škole vzájomne nemôžu byť oporou.

[T]o musíš ísť, vystúpiť na Jednotku, keď ideš autobusom, stade musíš rýchlo ísť na Hrnčiarsku, z Hrnčiarskej musíš rýchlo ísť na Tehelnú [do materskej školy]. A máš to náročné, nestíhaš to. (...) A máš tam furt: „Chodíte neskoro.“

„Ako to je možné, nech sa to neopakuje!“ A nikto ťa nevie pochopiť, že to nestíhaš.

[K]eď ona tu bola, tak nech už je tu aj to mladšie, hej? Keď tam je ešte trebárs jeden ďalší, starší súrodenec, že proste aby tak dohliadli na seba. Tak to by som tak brala.

V súvislosti so zmenou zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického 1 mali rodičia tiež prevažne pozitívne očakávania. Ako uvádzame vyššie, počiatočné obavy z prechodu školy pod súkromného zriaďovateľa zmiernila komunikácia s komunitným pracovníkom mesta a s učiteľom školy. Na základe dostupných informácií od nového zriaďovateľa mali rodičia od zmien skôr pozitívne očakávania.

Kladne hodnotili predovšetkým antidiskriminačný a antisegregačný postoj nového zriaďovateľa, o ktorom sa dozvedeli zo sociálnych sietí a od detí. Pre niektorých rodičov bolo pozitívne aj to, že zo školy odídu niektorí zamestnanci a zamestnankyne.

Deti sa prezentovali tým, že (...) tento [nový zriaďovateľ školy] chce viac menej sa prispôbiť našim deťom a tým potrebám.

Ja som videla na Facebooku, povedal pán [nový zriaďovateľ školy] len toľko, že nebude robiť cigánske triedy. Že to spraví tak – bieli [aj] nebieli v jednej triede. Proste to, čo som čítala, tak to znie dobre.

2.6 Segregácia rómskych detí vo vzdelávaní

2.6.1 Rodičia z vylúčenej rómskej komunity

Vo fokusovej skupine s rodičmi rómskych detí sa objavila téma segregácie rómskych detí vo vzdelávaní. Vo fokusových skupinách s rodičmi z majority sa objavovala len sporadicky. Napríklad niektorí rodičia si spomínali na to, že v minulosti neboli rómske deti koncentrované v jednej základnej škole a takéto usporiadanie hodnotili ako pozitívne.

Hoci scenáre fokusových skupín neobsahovali otázky, ktoré by sa týkali diskriminácie a segregácie vo vzdelávaní, rómski rodičia túto tému priniesli. Ide o mimoriadne dôležitú tému vzdelávacieho systému na Slovensku. Výpovede rodičov tiež významne dokresľujú celkový obraz o vzdelávacom prostredí vo Zvolene. Preto sme sa rozhodli túto tému zahrnúť aj do tejto správy.

Rodičia z lokalít Pustý hrad a Unionka informovali o skúsenostiach s automatickým zaraďovaním detí do nultého ročníka, ako aj o netransparentnom postupe pri zaraďovaní detí do špeciálneho vzdelávacieho prúdu.

Nultý ročník mal donedávna slúžiť ako kompenzačné opatrenie pre deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktoré nie sú pripravené na nástup do prvého ročníka. Nedávna analýza však ukázala, že práve nulté ročníky sa do veľkej miery podieľajú na segregácii rómskych detí (Hellebrandt et al., 2020). Do nultých ročníkov boli totiž zaraďované najmä rómske deti a tieto triedy obyčajne pokračovali v rovnakom zložení aj v ďalších ročníkoch. V dôsledku toho v školách vznikali čisto rómske triedy.

Ďalším zdrojom segregácie rómskych detí je ich nadmerné umiestňovanie do špeciálneho vzdelávacieho prúdu, teda do špeciálnych škôl, alebo špeciálnych, či špecializovaných tried v bežných základných školách. Dôvodom býva najmä diagnostika ľahkého mentálneho postihnutia. Štátna školská inšpekcia však prednedávnom poukázala na vážne pochybnosti vo veci objektívnosti diagnostických postupov (ŠŠI, 2021). Nezákonné vzdelávanie rómskych detí v špeciálnych triedach v obci Hermanovce bolo aj predmetom súdneho konania, pričom okresný aj Krajský súd v Prešove vyhovel antidiskriminačnej žalobe troch rómskych detí (POLP, 2023).

Rodičia, ktorí sa zúčastnili fokusovej skupiny, mali skúsenosti s nadmerným zaraďovaním ich detí do nultých ročníkov, aj do špecializovaných tried. Podľa viacerých rodičov dochádzalo k zaraďovaniu rómskych detí automaticky. Do nultých ročníkov boli deti zaradené bez ohľadu na to, či predtým navštevovali materskú školu. Rodičia navyše nemali o procese diagnostiky detí dostatočné informácie.

Máme dievčatko, ktorá je tretiačka, navštevovala škôlku tiež. A riaditeľka (...), hneď nám dala na vedomie, že dieťa si musí zopakovať nultý ročník, aj keď absolvovala škôlku. (...) Všetky proste tieto rómske deti buchla ona do toho nultého ročníka.

Facilitátorka:

A možno vy si spomínate na ten proces, teda keď váš syn začínal chodiť do tej školy, že vám niekto aj vysvetlil, že ide do špecializovanej triedy a prečo?

Rodič::

No, viete čo, oni si spravili tak, že z Pustého radu, čo sú deti, mali akože psychologické testy, každá z nás išla na Jednotku. (...) Každá z nás mala akože psychologické testy a kto bol všetko z Balkánu, tak proste do nultého ročníka, do nultého ročníka, do nultého ročníka. (...) ⁷

O správnosti zaradenia detí do nultých ročníkov a špecializovaných tried však mali rodičia pochybnosti. Podľa ich slov im neodôvodnenosť potvrdili aj učiteľky a učitelia, ktorí ich deti vzdelávali.

[Ž]e on v tej triede vôbec nemá byť, že [čo] tam on vlastne robí (...) podľa nej [učiteľky] by tam nemal vôbec čo robiť v tej triede.

⁷ Informátorka hovorila o zaradení syna do špecializovanej triedy, v odpovedi na proces zaradenia do špecializovanej triedy však uviedla, že išlo o zaradenie do nultého ročníka. Z iných častí diskusie vyplynulo, že informátorky a informátori mali zrejme v tejto oblasti nedostatočné vedomosti, resp. dostatočne neovládali terminológiu.

Po pol roku prišla učiteľka s tým, že (...) tieto deti nemajú byť v nultom ročníku. (...) tie deti už sú tretiaci, sú vyznamenaní, dobre sa učia.

Rodičia vnímali zaraďovanie detí do špeciálneho vzdelávacieho prúdu ako diskriminačné a nespravodlivé. Viacerí poukazovali na to, že vyplýva z predsudkov voči prostrediu, z ktorého deti pochádzajú a že diagnostika dostatočne neodzrkadľuje schopnosti detí. Viacerí rodičia poukázali aj na to, že zaradenie do špeciálneho vzdelávacieho prúdu môže ohroziť neskoršie študijné aj pracovné príležitosti detí.

Lenže tie naše rómske deti, to neznamená, že sú z toho prostredia, (...) My ako rodičia to vidíme, že tie deti schopnosti na to majú.

Akože potom, ony tiež keď budú väčší, ako si budú hľadať tú prácu alebo čo, keď budú mať v papieroch napísané takéto veci. Viete čo. No to je zlé, toto.

3 Zhrnutie výsledkov a záver

Predkladaná správa prináša analýzu vybraných charakteristík vzdelávacieho prostredia vo Zvolene. Ponúka tak viaceré informácie, ktoré môžu byť dôležité v kontexte aktuálne prebiehajúcich zmien vzdelávacieho prostredia v meste. Vo Zvolene došlo k úprave školských obvodov. Deti z vylúčených rómskych komunít, ktoré predtým navštevovali jednu základnú školu, spadajú už do viacerých škôl. Zároveň sa zriaďovateľom školy s vysokým podielom rómskych detí stalo občianske združenie Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica.

Ide o dôležité zmeny, ktoré majú potenciál prispieť k skvalitneniu vzdelávacieho prostredia vo Zvolene. V predkladanej správe sme sa pozreli na dva aspekty vzdelávacieho prostredia vo Zvolene.

3.1 Zhrnutie výsledkov analýzy administratívnych údajov

V prvej časti analyzujeme situáciu jednotlivých základných škôl v meste z hľadiska zloženia žiactva, personálneho zabezpečenia škôl a vzdelávacích výsledkov žiakov a žiačok. Analýza dostupných administratívnych údajov v týchto oblastiach naznačila, že situácia v jednotlivých školách sa do veľkej miery odlišuje.

Medzi školami možno pozorovať výrazné rozdiely v zastúpení detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. V súlade s predošlým nastavením školských obvodov sa deti zo sociálne znevýhodneného prostredia výrazne koncentrujú v jednej škole. Niektoré školy zase nenavštevujú žiadne takéto deti.

Rozdiely sa však ukazujú aj v prípade detí so zdravotným znevýhodnením. Hoci sú tieto deti nadpriemerne zastúpené vo všetkých školách, v niektorých je ich podiel oproti iným školám výrazne vyšší. Zároveň sa značná časť týchto žiakov a žiačok z hľadiska absolútneho počtu koncentruje v dvoch základných školách. V každej z nich sa vzdeláva približne pätina (21,6 %) zo všetkých žiakov so zdravotným znevýhodnením v základných školách vo Zvolene. V prípade detí s nadaním sa zase ukázalo, že takmer všetky tieto deti sa vzdelávajú výlučne v jednej základnej škole.

Vyššie zastúpenie detí s rozmanitými potrebami vytvára vyššie nároky na personálne zabezpečenie. To znamená, že školy, ktoré navštevuje vyšší podiel detí s rozmanitými potrebami, by mali mať aj viac podporného a odborného personálu. Analýza na úrovni škôl však ukázala, že personálne zabezpečenie kopírovalo náročnosť vzdelávacieho prostredia len čiastočne a len v niektorých školách. S výnimkou zopár škôl mala väčšina škôl približne rovnaké zastúpenie podporných pozícií vzhľadom na počet žiakov. To znamená, že aj školy, ktoré vzdelávali relatívne nízky podiel detí so špeciálnymi potrebami, mali podporné pozície na porovnateľnej úrovni ako školy s náročnejšími podmienkami.

Výrazné rozdiely sa ukázali aj v dosahovaných vzdelávacích výsledkoch. V niektorých školách odchádza veľká časť detí na viacročné školy – teda prevažne osemročné a päťročné gymnáziá, ktoré zväčša kladú dôraz na akademické zručnosti. Z iných škôl odchádza na takéto školy len malá časť detí alebo žiadne. Opakovanie ročníka sa vo výraznejšej miere objavuje len v jednej škole.

Administratívne údaje neumožňujú do hĺbky sledovať všetky faktory, ktoré môžu ovplyvňovať kvalitu vzdelávacieho prostredia v školách (napríklad klímu školy). Rovnako chýba komplexnejšia štatistická analýza, ktorá by dokázala spoľahlivejšie opísať vzťahy medzi sledovanými indikátormi.

Napriek tomu analýza týchto údajov naznačuje vysokú variabilitu v podmienkach škôl, ktorá môže nežiaducim spôsobom vplývať na celkové vzdelávacie prostredie v meste aj v jednotlivých školách. Koncentrácia akademicky nadaných žiakov a žiačok v jednotlivých školách a menej nadaných žiakov a žiačok v iných školách môže podľa existujúcich poznatkov prispievať k zvyšovaniu rozdielov vo vzdelávacích výsledkoch medzi deťmi (Benito et al., 2014). Znižuje tiež príležitosti kontaktov medzi rôznymi sociálnymi skupinami a vrstvami, čím negatívne ovplyvňuje spoločenskú kohéziu aj sociálnu mobilitu.

Situáciu v školách by preto bolo vhodné detailnejšie preskúmať. Dôležité je zohľadniť aj ďalšie faktory, ktoré môžu ovplyvňovať celkovú kvalitu vzdelávacieho prostredia (napríklad duševnú pohodu detí aj zamestnancov a zamestnankyň škôl, klímu školy a podobne). Rovnako by bolo vhodné spracovať detailnejšiu štatistickú analýzu údajov. V neposlednom rade by bolo potrebné identifikovať potreby a skúsenosti ľudí pracujúcich v jednotlivých školách a do väčšej miery zohľadniť aj skúsenosti detí a rodičov. Na základe takýchto poznatkov by bolo možné spoľahlivejšie určiť nielen potenciálne ťažkosti škôl, ale prípadne aj konkrétne opatrenia a podporu, ktorá by sa mala školám poskytnúť.

3.2 Zhrnutie výsledkov analýzy fokusových skupín a dotazníka

Druhá časť správy sa zaoberá pohľadmi rodičov na vzdelávacie prostredie vo Zvolene a aj na prebiehajúce zmeny školských obvodov a zriaďovateľa jednej zo základných škôl. Údaje od rodičov sme zbierali prostredníctvom fokusových skupín a elektronického dotazníka.

Zamerali sme sa pritom na dve hlavné cieľové skupiny. Prvou boli rodičia z majoritnej spoločnosti, s ktorými sme realizovali spolu tri fokusové skupiny. Zhovárali sme sa s rodičmi, ktorých deti navštevujú ZŠ P. Jilemnického 1, ako aj s rodičmi z ostatných základných škôl a s rodičmi detí v predškolskom veku. Súčasťou zberu údajov bolo aj dotazníkové zisťovanie, do ktorého sa podľa očakávaní zapojili predovšetkým rodičia z majority, keďže prebiehalo elektronicky.

Druhou cieľovou skupinou boli rodičia z vylúčených rómskych komunít z lokalít Pustý hrad a Unionka, s ktorými sme realizovali jednu fokusovú skupinu. Deti týchto rodičov navštevovali zväčša ZŠ P. Jilemnického 1 a niektoré z mladších detí navštevovali aj ZŠ P. Jilemnického 2 a ZŠ Hrnčiarska, podľa nových školských obvodov. Dotazníkový prieskum sa nám medzi týmito rodičmi nepodarilo zrealizovať kvôli obmedzeným kapacitám. Zber údajov by pravdepodobne vyžadoval spoluprácu s terénnymi pracovníkmi. Asymetriu v rozsahu vyzbieraných údajov od oboch cieľových skupín sme sa aspoň čiastočne usilovali kompenzovať detailnejšou analýzou fokusovej skupiny.

Vo výskume sme sa zaujímali o predstavy rodičov o dobrej škole a pýtali sme sa aj na ich celkové hodnotenie ponuky vzdelávania vo Zvolene, ako aj na hodnotenie prebiehajúcich zmien. Rómski rodičia okrem toho priniesli tému diskriminácie a segregácie ich detí vo vzdelávaní.

Výsledky prinášajú veľké množstvo zistení o názoroch, potrebách aj skúsenostiach oboch cieľových skupín rodičov. V zhrnutí výsledkov sa preto pokúsime poukázať na tri základné oblasti, ktoré môžu byť najviac relevantné vzhľadom na prebiehajúce zmeny vo vzdelávacom prostredí Zvolena.

Týmito témami sú (1) charakteristiky vzdelávacieho procesu (prístup vyučujúcich k deťom, podpora detí vo vzdelávaní, ponuka vzdelávacích programov a podobne), (2) komunikácia školy s rodičmi a (3) aktuálne prebiehajúce zmeny školských obvodov a zriaďovateľa jednej základnej školy. Výsledky ukázali, že hoci rodičia oboch skupín mali veľmi odlišné skúsenosti so vzdelávacím systémom, viaceré ich názory či potreby boli podobné.

3.2.1 Názory rodičov na charakteristiky vzdelávacieho procesu

Rodičia v oboch fokusových skupinách sa venovali téme podpory detí vo vzdelávaní a kľúčovej úlohe učiteliek a učiteľov. Rómski rodičia zdôrazňovali najmä potrebu spravodlivého a podporného prístupu k deťom. Rodičia z majority zase hovorili o dôležitosti individuálneho prístupu k deťom a spokojnosti detí. Rómski rodičia tiež vyjadrili názor, že kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní kvalitného vzdelávania a rovnostárskeho prostredia v triede zohráva učiteľ či učiteľka. Rodičia z majority zase hovorili o tom, že dobrá učiteľka by mala byť predovšetkým motivovaná a ovládať inovatívne vzdelávacie metódy.

Ukázali sa však aj výrazné rozdiely v skúsenostiach rodičov z rómskej komunity a z majority. Rómski rodičia opisovali svoje skúsenosti s nespravodlivým a ponižujúcim prístupom vyučujúcich k ich deťom, ktorý sa následne odrážal aj na duševnej pohode detí. Rovnako vnímali, že niektorí učitelia a učiteľky nielenže neposkytujú ich deťom dostatočnú podporu vo vzdelávaní, ale vopred predpokladajú, že deti nemajú dostatočné vzdelávacie predpoklady.

Informovali aj o prípadoch otvoreného rasizmu voči rómskym deťom či o automatickom zaraďovaní detí do špeciálneho vzdelávacieho prúdu, alebo do nultého ročníka. Kvôli skorému zaradeniu detí do špeciálneho vzdelávacieho prúdu a nízkym očakávaniam vyučujúcich sa rodičia obávali o budúcnosť svojich detí a o ich ďalšie vzdelávacie možnosti, aj o uplatnenie sa na pracovnom trhu.

Rodičia z majority, ktorí zrejme takéto skúsenosti nemali, alebo ich mali v menšej miere, sa okrem prístupu vyučujúcich k ich deťom venovali viac aj vzdelávaciemu obsahu či metódam výučby. Zdôrazňovali, že deti by si v školách mali osvojovať vedomosti a zručnosti, ktoré následne využijú v ďalšom živote. V dotazníkovom prieskume jednoznačne najvyšší podiel (67,8 %) rodičov medzi tromi charakteristikami dobrej školy uviedol, že deti sa v dobrej škole učia veci, ktoré využijú v reálnom živote.

53

V rámci hodnotenia nedostatkov vzdelávacej ponuky v meste rodičia z majority tiež poukázali na to, že im chýbajú výchovné a vzdelávacie programy, ktoré by sa zameriavali na rozvoj sociálnych a emocionálnych zručností detí (74,2 %), na rozvoj charakteru detí (72,6 %), či programy pre talentované alebo nadané deti (65,2 %).

Za dôležitú však považovali aj podporu duševného zdravia. Približne tretina rodičov medzi tromi charakteristikami dobrej základnej školy uviedla priateľskú, rodinnú atmosféru (36,6 %), podporu dobrých vzťahov v škole (31,1 %) či podporu duševného zdravia detí (30,8 %).

3.2.2 Komunikácia školy s rodičmi

Obe cieľové skupiny sa zhodli aj na tom, že veľmi dôležitá je komunikácia školy s rodičmi. Aj v tomto prípade sa však medzi rómskymi a majoritnými rodičmi ukázali zásadné rozdiely v tom, akým prekážkami pri komunikácii so školou čelia a aké majú skúsenosti.

Rómski rodičia zápasili s významnejšími prekážkami než rodičia z majority. Škola bola pre týchto rodičov neprístupná fyzicky – podľa ich vyjadrení nemali rómski rodičia možnosť vstúpiť do budovy školy, zatiaľ čo pre rodičov z majority tento zákaz neplatil. V dôsledku toho pociťovali, že nemajú dostatok informácií, prípadne im zákaz vstupu spôsoboval ťažkosti pri riešení praktických vecí, ako je napríklad zaplatenie učebníc. Do budovy nemohli vstúpiť ani v prípade, že ich dieťa malo úraz.

Niektorí rodičia mali vážny problém s elektronickou komunikáciou, ktorá v jednej škole prebiehala výlučne cez aplikáciu EduPage a rodičia nevedeli s touto aplikáciou dostatočne pracovať.

Napriek jednoduchším podmienkam však vnímali ťažkosti pri komunikácii so školou aj rodičia z majority. Cítili sa nedostatočne informovaní o dôležitom dianí v škole, napríklad o zmenách v učiteľskom zbore. Chýbali im aj informácie o aktivitách, ktoré škola realizuje. Učiteľky a učitelia podľa týchto rodičov nemali priestor na individuálne konzultácie s rodičmi.

Tiež by si prali, aby školy vo väčšej miere zapájali rodičov do života školy a prípadne aj pre nich ponúkali osvetové aktivity o témach výchovno-vzdelávacieho procesu. Z dotazníkového prieskumu tiež vyplynulo, že viac ako polovici (56,6 %) rodičov chýbajú aj programy na budovanie a rozvoj školskej komunity.

3.2.3 Názory na prebiehajúce zmeny

Rómskych rodičov sme sa pýtali na ich názory na zmenu školských obvodov a zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického 1 v rámci fokusových skupín. Názory majoritných rodičov zachytilo predovšetkým dotazníkové zisťovanie. V oboch skupinách sa ukázalo, že rodičia o týchto zmenách neboli dostatočne informovaní. Hodnotenie týchto zmien bolo zo strany rómskych rodičov skôr pozitívne a zo strany majoritných rodičov skôr nevyhranené alebo o čosi viac negatívne.

Všetci rómski rodičia, ktorí sa zúčastnili fokusovej skupiny, boli o oboch zmenách informovaní. Vyplynulo to zrejme z toho, že práve týchto rodičov sa zmeny dotkli najviac. Nik z rodičov však nepoznal dôvody, pre ktoré sa zmeny dejú.

Zároveň sa ukázalo, že miera informovanosti sa medzi dotknutými rodičmi mohla líšiť. Jedna z účastníčok sa zrejme až na fokusovej skupine dozvedela, že ZŠ P. Jilemnického 1 bude po novom súkromnou školou. Vo všeobecnosti však rodičia dostávali informácie o zmene zriaďovateľa školy zo strany sociálneho pracovníka mesta aj jedného učiteľa zo školy.

Spomedzi majoritných rodičov bola o zmene školských obvodov informovaná necelá polovica (43,4 %) rodičov. O zmene zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického 1 viac ako polovica (59,1 %) rodičov.

Rómski rodičia hodnotili obe zmeny pozitívne, no v súvislosti so zmenou školských obvodov poukázali aj na viaceré ťažkosti. Od nového zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického 1 očakávali zmeny v prospech rovnostárskejšieho prostredia v škole a zabezpečenie podpory pre rómske deti. Zmenu školských obvodov oceňovali najmä preto, že ich deti budú navštevovať viaceré školy a spoločne sa vzdelávať s deťmi z majority.

Poukázali však na niektoré nedostatky pri jej implementácii. Zmena napríklad nezohľadňovala, či majú deti zaradené do nových škôl súrodencov v ZŠ P. Jilemnického 1. To spôsobovalo rodičom vážne problémy pri odprevádzaní detí do škôl.

Názory majoritných rodičov na prebiehajúce zmeny boli skôr nevyhranené. Zmenu školských obvodov nehodnotilo pozitívne ani negatívne 39,7 % rodičov a ďalších 21,5 % to nevedelo posúdiť. Zmenu zriaďovateľa ZŠ P. Jilemnického nehodnotilo pozitívne ani negatívne 38,2 % rodičov a ďalších 22,8 % to nevedelo posúdiť.

Podobne takmer polovica (45,5 %) rodičov nevedela posúdiť, či môžu mať tieto zmeny pozitívny dopad na samotnú ZŠ P. Jilemnického 1. O čosi negatívnejšie však vnímali rodičia potenciálny dopad zmien na školy,

do ktorých mali po novom patriť aj deti z vylúčených komunít. Podľa takmer polovice (48,3 %) rodičov mohli mať zmeny na dotknuté školy negatívny dopad.

3.3 Diskusia a odporúčania

Výsledky fokusových skupín a dotazníka, ktoré prinášajú názory, potreby a skúsenosti rodičov vo Zvolene, ponúkajú dôležité informácie o tom, akým smerom by sa mohli ďalej uberať zmeny vzdelávacieho prostredia vo Zvolene. Pre mesto Zvolen, ktoré zmeny iniciovalo a zriaďuje väčšinu základných škôl, môže byť užitočný predovšetkým poznatok o potenciálne diskriminačnom prístupe k rómskym deťom.

Výpovede rómskych rodičov naznačujú, že vo Zvolene nedochádza len k priestorovému vyčleňovaniu rómskych detí, ale aj k ich nadmernému zaraďovaniu do špeciálneho vzdelávacieho prúdu. Vo Zvolene pôsobia dve špeciálne základné školy (jednu zriaďuje Regionálny úrad školskej správy v Banskej Bystrici a druhou je Súkromná základná škola pre žiakov s autizmom) a bolo by vhodné ďalej analyzovať, v akej miere sú v týchto školách umiestnené rómske deti.

Existenciu závažných problémov naznačujú aj informácie o chýbajúcej podpore rómskych detí v školách. Učiteľky a učitelia nemusia byť dostatočne pripravení na podporu rómskych detí, prípadne dostatočne citliví v ľudskoprávných aspektoch tejto témy. Rómske deti po novom navštevujú viaceré základné školy, pričom niektoré so vzdelávaním týchto detí dosiaľ nemali skúsenosť. Dôležité by preto malo byť preskúmať názory a potreby týchto škôl a v prípade potreby im poskytnúť adekvátnu podporu.

Údaje však ukazujú aj to, že vzdelávacie prostredie vo Zvolene je zrejme segregované aj na úrovni ďalších skupín žiakov a žiačok. Napríklad deti s nadaním sa takmer výlučne koncentrujú len v jednej škole. Zároveň je v bežných základných školách vo Zvolene v porovnaní s priemerom Slovenska nízky podiel žiakov a žiačok s ľahkým mentálnym postihnutím, čo môže byť spôsobené buď tým, že vo Zvolene je vo všeobecnosti nízky počet takýchto detí, alebo tým, že bežné základné školy nie sú pre tieto deti dostatočne inkluzívne a preto sa tieto deti koncentrujú v špeciálnej základnej škole. Tieto zistenia naznačujú, že inkluzívnosť vzdelávacieho prostredia v meste nemusí byť dostatočná. Mesto Zvolen by preto malo uskutočniť detailnejšiu analýzu a pracovať na stratégii, ako zvýšiť inkluzívnosť vzdelávacieho prostredia.

Ďalším dôležitým zistením je nedostatočná informovanosť rodičov vo Zvolene o prebiehajúcich zmenách. Tá môže viesť k negatívnym postojom, ako to naznačuje negatívne hodnotenie dopadu zmien na školy, ktoré začnú navštevovať deti z vylúčených lokalít. Lepšia informovanosť by mohla prispieť k porozumeniu a prijatiu zavádzaných zmien.

Literatúra

Benito, R. et al. 2014. School Segregation and Its Effects on Educational Equality and Efficiency in 16 OECD Comprehensive School Systems. Comparative Education Review, Volume 58, Number 1. Dostupné na: <https://doi.org/10.1086/672011>

Čada, K., Hůle, D. 2019. Analýza segregace v základních školách z pohledu sociálního vyloučení. Dostupné na: https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/Analyza_segregace_2019_1.1.pdf

Hellebrandt, T. et al. 2020. Revízia výdavkov na skupiny ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením. Ministerstvo financií SR, 2020. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/28f/15944.3bab36.pdf>

Johnson, S. M.; Kraft, M. A.; Papay, J. P. 2012. How Context Matters in High-Need Schools: The Effects of Teachers' Working Conditions on Their Professional Satisfaction and Their Students' Achievement. Teachers College Record, 114(10), 1-39. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/016146811211401004>

Mesto Zvolen. 2022. Všeobecne záväzné nariadenie Mesta Zvolen č. 210 o určení školských obvodov základným školám. Dostupné na: https://www.zvolen.sk/vseobecne-zavazne-nariadenie-mesta-zvolen-c-210o-urceni-skolskych-obvodov-zakladnym-skolam-2022-210-vzn/mid/487306/.html#m_487306

Mesto Zvolen. 2024. Všeobecne záväzné nariadenie Mesta Zvolen č. 231 o určení školských obvodov základným školám. Dostupné na: https://www.zvolen.sk/vseobecne-zavazne-nariadenie-mesta-zvolen-c-231--o-urceni-skolskych-obvodov-zakladnym-skolam--2024-231-vzn/mid/487306/.html#m_487306

Mestské zastupiteľstvo vo Zvolene. 2023. Uznesenie mestského zastupiteľstva vo Zvolene dňa 26. 6. 2023. Dostupné na: https://www.zvolen.sk/download_file_f.php?id=1883928

Musset, P. 2012. School Choice and Equity: Current Policies in OECD Countries and a Literature Review. OECD Education Working Papers, No. 66, OECD Publishing, 2012. Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/5k9fq23507vc-en>.

Ostertágová, A. 2022. Východiská pre nový model podporných opatrení vo výchove a vzdelávaní: Porovnanie modelov podpory v piatich krajinách. NIVAM, 2020. Dostupné na: https://nivam.sk/wp-content/uploads/2022/09/Komparativna-studia_PO.pdf

POLP. 2023. Odvolací súd potvrdil nezákonné vzdelávanie rómskych detí v špeciálnych triedach na základnej škole v Hermanovciach. Zodpovednosť nesie aj štát. Poradňa pre občianske a ľudské práva, 2023. Dostupné na: <https://poradna-prava.sk/aktuality/odvolaci-sud-potvrdil-nezakonne-vzdelavanie-romskych-deti-v-specialnych-triedach-na-zakladnej-skole-v-hermanovciach-zodpovednost-nesie-aj-stat/>

Rose, R. 2020. The use of teacher assistants and education support personnel in inclusive education. UNESCO, 2020. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373692>

ŠŠI. 2021. Nesprávna diagnostika vedie k neoprávnenému vyčleňovaniu žiakov do prúdu špeciálneho školstva. Štátna školská inšpekcia, 2021. Dostupné na: <https://www.ssi.sk/2021/06/22/nespravna-diagnostika-vedie-k-neopravnenemu-vyclenovaniu-ziakov-do-prudu-specialneho-skolstva/>